

Esiselvitys esittävän taiteen
yhteistuotantojen
kehittämistarpeista

Katri Kekäläinen

Esiselvitys esittävän taiteen yhteistuotantojen kehittämistarpeista

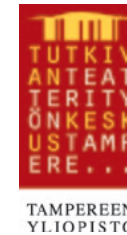

*”Ja sitten tietysti
oletuksena on,
että siitä saa jotain
henkistä pääomaa.”*

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

Julkaisu on toteutettu osana TEKIJÄ 2 -esiselvityshanketta, jonka rahoittajana toimi Opetus- ja kulttuuriministeriön Luovien alojen yrittäjyyden, kansaivälityksen ja kasvun ESR-kehittämissuunnitelma.

Tutkivan teatterityön keskus

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

Tampereen yliopisto

ISBN (painettu) 978-951-44-9540-3

ISBN (pdf) 978-951-44-9541-0

Kuvat Näтын ja TeaKin Valo- ja äänisuunnittelulaitoksen kurssilta Valo vastaanäyttelijänä 2013, Antti Yrjönen

Kannen kuvat Antti Yrjönen

Taitto Riitta Yrjönen

Paino KatajamäkiPrint 2014

<http://t7.uta.fi>

1. Johdanto	8
2. Esiselvityksen aineisto	12
3. Erilaisia yhteistuotantomalleja	20
4. Yhteistuotantojen syitä ja etuja	26
5. Yhteistuotantojen haasteita	30
6. Tulevaisuuden toiveita ja kehittämistarpeita	34
7. Yhteenveto ja kehittämissuhteet	39
Lähteet	43
SUMMARY IN ENGLISH	45

I. JOHDANTO

Tämän esiselvityksen taustana on tarve selvittää suomalaisen esittävän taiteen kentän toimijoiden kiinnostusta yhteistuotantomallien kehittämiseen. Kiinnostus yhteistuotantoihin on noussut sivulauseena esiin muutamassa alan selvityksessä ja raportissa, mutta aiheesta ei ole aiemmin tehty omaa selvitystään.¹ Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö Cuporen selvityksessä *Vapaan kentän jäljillä. Tutkimus teatterin, tanssin, sirkuksen sekä performanssi- ja esitystaiteen vapaasta kentästä* vuodelta 2013 yhteistuotantoja sivuttiin lyhyesti lähinnä vapaan kentän yhteistyökumppaneiden osalta.² Kansainvälisiin yhteistuotantoihin löytyy joitakin käytännöllisiä oppaita³, mutta kotimaisten yhteistuotantojen ominaispiirteitä tai rakenteita ei ole tutkittu. Myös *yhteistuotanto-*termin monitulkintaisuus hankaloittaa asian tutkimista ja tilastointia.

Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskuksen hallinnoiman TEKIJÄ – Teattereiden kiertuejärjestelmä – Turnénätverk för teater -hankkeen (2011–2013) loppujulkaisussa *”Kiertueella henki kulkee!”*⁴ yhteistuotantoihin paneuduttiin Katri Kekäläisen artikkelissa *Kolme kulmaa yhteistuotantoihin*, lisäksi Laura Pekkanen artikkelissa *Kiertue- ja vierailutoiminta esityksiä vastaanottaneiden teattereiden ja festivaalien näkökulmasta* yhdeksi tulevaisuuden kehittämiskohteeksi nousivat nimenomaan yhteistuotannot.

Suomalaisen teatterikentän rahoitusrakenne asettaa edelleen erilaiset toimijat kahteen kärkeen lokeroon. Valtionosuutta nauttivat kiinteät teatterit, ns. vos-teatterit, ovat valtaosin sellaisia, joilla on käytössään vakituinen esitys- ja harjoitustila sekä varsin vakaa rahoitus. Teatteri- ja orkesterilain

---

1 Myöskään opinnäytetöissä ei yhteistuotantoja ole vielä juurikaan pohdiskeltu, harvinainen esimerkki on Karoliina Kuosmasen opinnäyte *Managing Intercultural Competence in International Theatre Co-productions: Case Mental Finland (Sibelius-akatemia, Arts Management 2011)*, <http://ethesis.siba.fi/files/thesiskuosmanenfinal.pdf>

2 Cuporen verkkojulkaisu 20, 2013, s. 39, http://www.cupore.fi/verkkojulkaisut_20.php

3 Kansainvälisten yhteistuotantojen käytännön oppaista voidaan mainita mm. IETM:n International Co-production & Touring (2004–2007) <http://on-the-move.org/files/news/Co-productionandtouring.pdf>, IETM:n ja KAMS:n *International Co-production Manual* (2011) http://ietm.org/sites/default/files/international_coprod_manual_0.pdf sekä tanskalais-ruotsalisiin yhteistuotantoihin ohjeistava Kompas1-verkkojulkaisu <http://www.kompas1.dk/co-production/>

4 Tampereen yliopisto, Tutkivan teatterityön keskus 2013, http://www.uta.fi/cmt/Kolmas_tehtava/julkaisu/TEKIJA_loppujulkaisu2013_low.pdf

ulkopuoliset teatterit ja ryhmät, ns. vapaa kenttä, puolestaan toimivat usein vuosittain myönnettävän Opetus- ja kulttuuriministeriön harkinnanvaraisen tuen ja produktiokohtaisesti haettujen tai henkilökohtaisten apurahojen voimin sekä vaihtuvissa ja väliaikaisissa tiloissa, tosin myös tästä ryhmästä löytyy teattereita, joilla on vakituinen teatteritila. Yhteistuotantoja tehdään sekä vos-teattereissa että vapaalla kentällä, mutta tarve kiertämiseen ja yhteistuotantoihin on jo pelkästään tilatarpeesta johtuen vapaiden ryhmien kohdalla usein suurempi kuin kiinteillä teattereilla.⁵

Pekkalan artikkelissa haastatelluista teatterin- ja festivaalijohtajista moni piti tärkeänä lisätä tulevaisuudessa yhteistuotantoja kiinteiden ammattiteattereiden ja vapaiden ryhmien välillä, sillä ne hyödyttäisivät molempia ja toimisivat erinomaisena tapana lisätä yhteistyötä vierailujen ja kiertuetoiminnan lisäksi.⁶

Opetus- ja kulttuuriministeriö on vuodesta 2001 lähtien tukenut valtionosuusteattereiden ja -orkestereiden sekä vapaiden ryhmien yhteistyöhankkeita harkinnanvaraisella valtionavustuksella. Määräraha on ollut vuosittain 80 000 euroa ja sitä on myönnetty kerrallaan noin viidelle toimijalle.⁷ Lisäksi yhteistuotannot nostetaan yhdeksi mahdolliseksi toiminnan laadun ja taloudellisuuden mittariksi OKM:n selvityksessä *Museoiden, teattereiden ja orkestereiden valtionosuusjärjestelmän kehittäminen* vuodelta 2013.⁸ Mittareita ei kuitenkaan vielä ole otettu käyttöön rahoitusmalleissa.

Teatteri- ja orkesterilain ulkopuolisia ryhmämuotoisia teattereita edustavan Teatterikeskus ry:n julkaisussa *Teatteri liikkeessä ja lähellä – suomalaisen teatterin kehittämisohjelma 2013*⁹ pohditaan myös lyhyesti yhteistuotantoja teattereiden välisen yhteistoiminnan lisäämisen

---

5 Pekkala 2013, s. 43.

6 Pekkala 2013, s. 67.

7 Vapaan kentän ammattilaisryhmien toimintaedellytysten parantaminen. *Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä* 2011:14, s. 26, <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2011/liitteet/OKMtr14.pdf?lang=fi>

8 Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:11, s. 16, <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2013/liitteet/TR11.pdf?lang=fi>

9 Teatterikeskus ry 2013. <http://www.suomenteatterit.fi/wp-content/uploads/2013/12/Teatterin-kehittämisohjelma-2013-Teatterikeskus.pdf>

keinona. Julkaisuun haastatellut asiantuntijat – teatterinjohtajat ja tuottajat – näkivät yhteistuotantojen etuina osapuolten ammattitaidon kehittymisen ja osaamisen täydentämisen, taiteen ammattilaisten työllistämisen, isompien tuotantojen tekemisen resurssien lisääntyessä, ohjelmiston työllillisen rikastamisen, useamman esityksen saamisen samalla rahalla sekä esitysten elinkaar-pidentämisen.¹⁰

Yhteistyön haasteita julkaisussa nähdään kuitenkin useita. Yhteistuotannot vaativat pitkäjänteistä räätelöintiä suunnitteluvaiheesta lähtien. Vos-teatterit maksavat Teatterikeskuksen selvityksen mukaan yhteistuotannoista lähes aina enemmän kuin vapaan kentän toimijat. Teattereiden omat rajalliset resurssit mm. henkilöstön suhteen rajoittavat yhteistuotantojen tekemistä.¹¹

Huomionarvoista on, että Teatterikeskuksen selvityksen mukaan suomalaisella nykyteatterikentällä tehdään kotimaisten sijaan enemmän kansainvälisiä yhteistuotantoja, joissa uusilla työtavoilla ja taiteilijayhteisöillä on keskeinen merkitys. Erityisesti residenssitoiminnan nähdään edesauttavan taiteilijoiden ja yleisön vuorovaikutusta. Selvityksessä todetaan, että yhteistyön tulisi olla myös residenssitoiminnan kohdalla pitkäjänteistä ja suunnitelmallista. Julkaisussa korostetaan, että yhteistyön tulee aina perustua vapaaehtoisuuteen ja sen tarkoitus tulisi olla kentän moninaisuuden tukeminen teattereiden toimintaprofilien yhdenmukaistamisen sijasta. Tämän keskinäisen verkottumisen tukemiseksi julkaisussa nostetaan esiin mm. uusien yhteistoimintamallien kehittäminen ja pilotointi.¹²

Yhteistuotantojen pohtiminen kiertyy paitsi tuotantokustannuksiin ja ohjelmiston rikastamiseen myös alueellisiin saavutettavuuskysymyksiin. Kulttuurin tuotanto, talous ja palvelut keskittyvät suuriin kaupunkeihin, lisäksi kulttuuritoimialat niin tuotannon kuin palveluidenkin osalta ovat Suomessa keskittyneet suurelta osin pääkaupunkiseudulle.¹³ Eri lailla kehittyvien alueiden kulttuurinen perustilanne ja tarpeet eroavat toisistaan. Kun kulttuuritarjonta ja -palvelut vahvistuvat isoissa keskuksissa ja pääkaupunkiseudulla, on pienten paikkakuntien tasa-arvoisten kulttuuripalvelujen saatavuuden turvaamiseksi tehtävä erityisiä tukitoimenpiteitä.¹⁴ Taiteen vapaan kentän ja instituutioiden välisten yhteistyömahdollisuuksien kehittäminen voi olla yksi sellainen.

---

10 Teatterikeskus 2013, s. 20.

11 Teatterikeskus 2013, s. 20.

12 Teatterikeskus 2013, s. 20.

13 *Kulttuuritoimijoiden, luovan talouden ja palvelutuotannon toimintaedellytykset Suomessa alueittain.*

Opetus- ja kulttuuriministeriön politiikka-analyysinä 2011:1, s. 38,

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2011/liitteet/politiikkaanalyysi_2011_1.pdf?lang=fi

14 *Valtioneuvoston selonteko kulttuurin tulevaisuudesta.* Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:8, s. 18,

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2011/liitteet/OKM08.pdf?lang=fi>

2. ESISELVITYKSEN AINEISTO

Esiselvitystä varten haastateltiin erilaisia esittävän taiteen organisaatioita edustavia toimijoita. Haastateltavat valittiin avoimella haulla, joka toteutettiin sähköisellä kyselylomakkeella ajalla 8.4.–22.4.2014. Linkki kyselyyn oli laajasti jaossa sekä Tutkivan teatterityön keskuksen omien väylien kautta että erilaisten esittävän taiteen alan organisaatioiden ja järjestöjen kautta. Lomakkeessa kysyttiin lyhyesti vastaajan organisaation aikaisemmista yhteistuotantokokemuksista, nykyisistä tai tulevista yhteistuotantosuosunnitelmista sekä siitä, olisiko vastaaja kiinnostunut vastaamaan laajempaan haastatteluun toukokuussa 2014.

Vastauksia saatiin huomattavasti enemmän, kuin oli mahdollista ajallisesti ja henkilöresurssien puitteissa haastatella, yhteensä 35¹⁵. Kahta lukuun ottamatta kaikki kyselyyn vastanneet olivat myös kiinnostuneita haastattelusta.

Vastaajista valittiin kuusi henkilöä varsinaisiin haastatteluihin, lisäksi niiltä sähköiseen kyselylomakkeeseen vastanneilta toimijoilta, joita ei ollut mahdollista haastatella, pyydettiin lupa käyttää heidän lomakkeessa antamia vastauksia selvityksen osana. Näin ollen selvityksen aineistossa on mielipiteitä ja kehitysehdotuksia varsin laajasti esittävän taiteen kentältä.

Kysely

Haastattelusta kiinnostuneiden kartoittamiseen tarkoitettu kysely haluttiin pitää suppeana, jotta kynnyks vastata olisi mahdollisimman

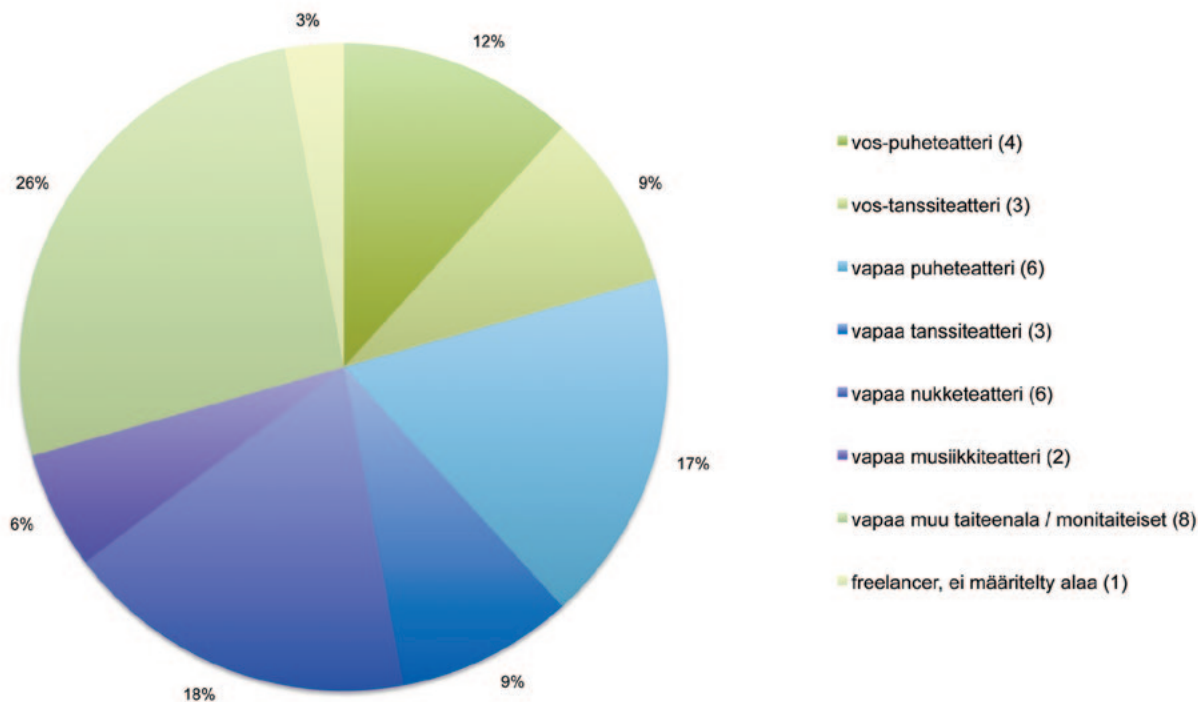
---

15 Lomakkeen vastaamisajan loppuun mennessä vastauksia saatiin 33 ja sen päätyttyä vielä kahdelta toimijalta sähköpostitse. Vastaajista neljä edusti kahta samaa organisaatiota ja yksi kolmea eri organisaatiota, näin eri tahojen määräksi tuli lopulta 34.

matala. Lisätietolaatikot olivat pakollisia, mutta vastaukselle ei ollut minkäänlaista pituusrajoitetta. Kysymyslomakkeen sisältö oli:

- Nimi:
- Teatteri / ryhmä / freelancer:
- Puhelinnumero:
- Sähköpostiosoite:
- Tekeekö teatterisi / ryhmäsi tällä hetkellä yhteistuotantoja? Kyllä / Ei
- Ole hyvä ja kerro tarkemmin. Jos teette, kuinka usein teette yhteistuotantoja? Minkälaisia yhteistuotantoja teette? Millaisten tahojen kanssa teette yhteistuotantoja? Jos ette tee, miksi? (avoin vastauslaatikko, ei pituusrajoitetta)
- Haluaako teatterisi / ryhmäsi tehdä yhteistuotantoja tulevaisuudessa? Kyllä / Ei
- Ole hyvä ja kerro tarkemmin. Jos haluatte, kuinka usein haluaisitte tehdä yhteistuotantoja? Minkälaisia yhteistuotantoja haluaisitte tehdä? Millaisten tahojen kanssa haluaisitte tehdä yhteistuotantoja? Jos ette halua, miksi? (avoin vastauslaatikko, ei pituusrajoitetta)
- Haluaisin, että minua haastatellaan aiheesta yhteistuotannot. Kyllä / Ei
- Ole hyvä ja kerro tarkemmin, miksi haluaisit, että sinua haastateltaisiin. (avoin vastauslaatikko, ei pituusrajoitetta)

Kuvio 1. Vastanneiden edustamien organisaatioiden taidelajit prosenttiosuuksilla, eritelty vos-teatterit ja vapaa kenttä.

Koska kyselylomakkeessa oli avoimet vastauslaatikot, oli vastaus-ten laajuudessa ja syvyydessä runsaasti vaihtelua, esimerkiksi osa vastanneista luetteli kaikki yhteistuotantonsa useamman vuoden ajalta, osa puolestaan totesi vain tekevänsä niitä. Tästä syystä avoi-miin vastauksiin perustuva aineisto on tilastoinnin näkökulmasta yksinomaan suuntaa antava.

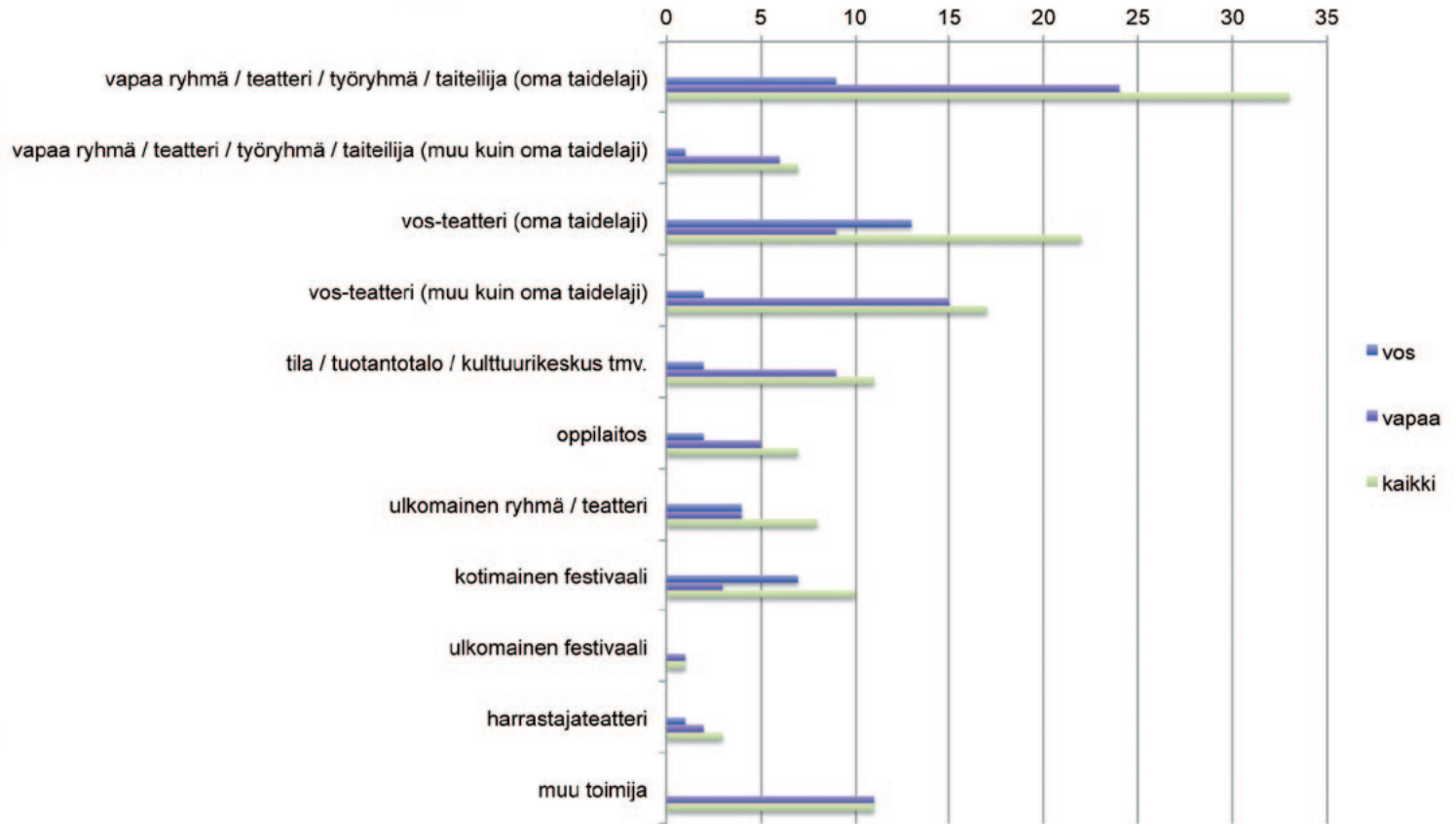
Neljä vastaajaa ilmoitti taustaorganisaatiokseen vos-puheteatterin, kolme vos-tanssiteatterin. Muut 27 vastaajaa edustivat vapaata kent-tää, näistä puheteatteriksi luokiteltavia oli kuusi, tanssiteatteriksi/-ryhmäksi kolme, nukketheateriksi kuusi, musiikkiteatteriksi kaksi. Jonkun muun esittävän taiteenalan yksittäisiä edustajia, monitai-

teiseksi luokiteltavia toimijoita tai määrittämättömän taiteen alan freelancereita oli yhdeksän.¹⁶

Vastaukset painottuivat siis teatteri- ja orkesterilain ulkopuolisten toimijoiden mielipiteisiin, joita vastanneista oli 79 %. Vapaan ken-tän toimijat on tässä aineistossa luokiteltu taidelajin, eikä orga-nisaatorakenteen tai rahoituspohjan mukaan, joukossa on niin vakiintuneita teattereita ja ryhmiä kuin löyhempiä työryhmiä ja verkostojakin.

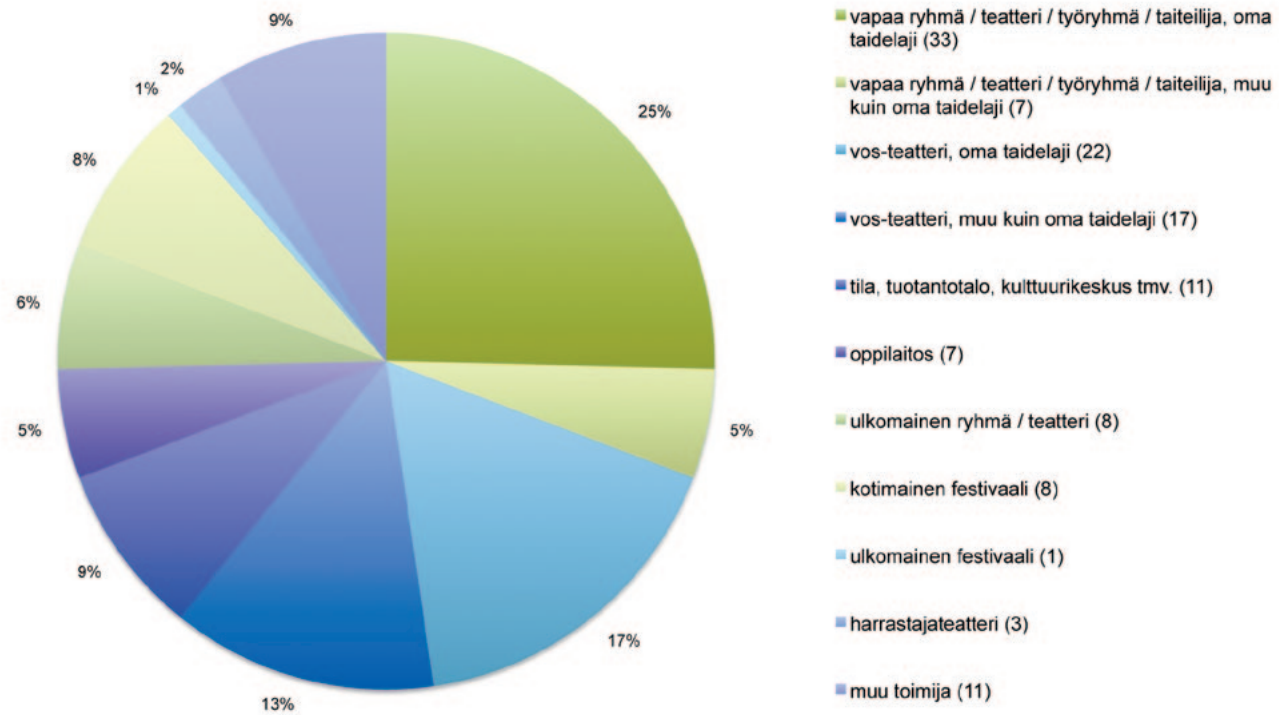
¹⁶ Luokittelu on tehty selvityksen rajallisesta laajuudesta johtuen varsin karkeasti. On selvää, että eri taiteenlajien rajat ovat häilyviä ja esimerkiksi puheteatteriksi määritellyt saattavat tehdä myös musiikkiteat-teria, nykyteatteri hyödyntää eri lajeja jne.

Kuvio 2. Vastanneiden ilmoittamat yhteistuotantokumpanit lukumäärällisesti.

Kuvio 3. Kaikkien vastanneiden ilmoittamat yhteistuotantokumppanit prosentuaalisesti.

Puheteatteria kaikista vastanneista edusti kymmenen vastaajaa eli 29 %, tanssiteatteria ja nukketeatteria molempia kuusi vastaajaa eli 18,5 % kumpaakin, yhteensä 37 %. Loput 29 % edustivat jotakin muuta esittävän taiteenlajia.

Osa vastanneista luetteli aikaisempia tai parhaillaan käynnissä olevia yhteistuotantotoja ja yhteistuotantokumppaneitaan hyvin laajasti, osa taas paljon suppeammin, joten vastausten perusteella ei ole mahdollista tehdä koko esittävän taiteen alaa koskevia yleistyksiä. Vastausten perusteella eniten (42 %) tehdään yhteistyötä oman esittävän taiteen lajin kotimaisten toimijoiden kanssa. Huomattavaa on siis se, että kaikkien vastanneiden perusteella siis suurempi osa (58 %) tehdään jonkun muun taiteen alan toimijan kanssa tai kokonaan muiden alojen toimijoiden kanssa.

Kun yhteistuotantokumppaneita tarkastellaan eritellen vos-teatterit ja vapaa kenttä, nähdään, että vos-teatterit tekevät eniten yhteistyötä oman taidelajin vos-teattereiden kanssa, vapaan kentän toimijat oman taidelajin vapaan kentän kanssa. Eroavaisuudet ovat nähtävissä muiden kuin oman taidelajin edustajien kanssa tehtävässä yhteistyössä: vos-teatterit ilmoittivat tekevänsä näiden kanssa yhteistyötä varsin harvoin, kolme mainintaa, kun taas vapaalla kentällä mainintoja oli 21, joista 15 eri taidelajin vos-teattereiden kanssa. Tosin tätä määrää selittää osittain nukketeatterialan

vastaajien suuruus aineistossa, kuudesta vastanneesta viisi mainitsi yhteistyön vos-puheteatterin kanssa.

Mainituista yhteistyökumppaneista 31 % edusti esittävän taiteen vapaata kenttää ja 21 % vos-teattereita ja -tanssiteattereita. Erilaisia tiloja, tuotantotaloja ja kulttuurikeskuksia¹⁷ sekä oppilaitoksia, kotimaisia festivaaleja tai harrastajateattereita yhteistuotantokumppaneista oli 33 %. Ulkomainen festivaali, teatteri tai ryhmä oli yhteistuotantokumppanina varsin harvoin, vain 7 % maininnoista. Tämä havainto on ristiriidassa Teatterikeskus ry:n selvityksen kanssa, jossa todettiin, että vapaa kenttä tekee enemmän yhteistuotantoja kansainvälisesti kuin kotimaisten toimijoiden kanssa.¹⁸

Erityisesti vapaan kentän toimijat avasivat kyselylomakkeella laajasti myös yhteistuotantojen tekemisen syitä. Vastauksista on luettavissa yleinen kiinnostus yhteistuotantoihin, kuitenkin niin, että lähtökohdat ovat taiteellisia eivätkä taloudellisia, vaikka raha onkin tärkeä syy yhteistuotantojen tekemiseen.

---

17 Näillä tarkoitetaan toimijoita, joilla on esitystoimintaa, mutta ei omaa esitystuotantoa, vaan ohjelmisto koostuu täysin ulkopuolelta ostetuista vierailuesityksistä tai yhteistuotannoista.

18 Teatterikeskus 2013, s. 20.

"Haluaisimme tehdä ainoastaan niitä, koska on taloudellisesti ja ihmisresurssien vähyyden kannalta itsellemme elintärkeää."

"Haluamme tehdä yhteistuotantoja sikäli, että se on ensisijaisesti taiteellisesti mielekästä. Parhaimmillaan yhteistuotannot ovat sitä myös taloudellisesti, mutta taiteen on oltava etusijalla."

"Haluamme ehdottomasti olla mukana luomassa uusia malleja yhteistuotantoihin!"

"Yhteistuotannon on annettava tekijöilleen taiteellisesti jotain uutta, motivoitava johonkin uuteen ja uudistumiseen eikä vain oltava olemassa taloudellisen totuuden vuoksi."

"Yhteistuotannot ovat selviytymiskeino, niin taiteellisesti kuin taloudellisesti."

"Teemme mielellämme yhteistuotantoja. Ne lisäävät oman tuotantomme näkyvyyttä ja vahvistavat omaa osaamistamme."

"Olemme erittäin avoimia yhteistyölle noin ylipäätään ja olleet sen suhteen aktiivisia."

"Teen yhteistuotantoja jatkuvasti. Se tuntuu tällä hetkellä vapaalle taiteilijalle ainoalta tavalta selvitä ja kehittyä."

Haastateltavat

Kyselyyn vastanneiden joukosta valittiin haastateltavaksi kuusi henkilöä. Haastateltavien valinnassa pyrittiin mahdollisimman heterogeeniseen otantaan ja joukossa oli eri esittävän taiteen lajien edustajia, sekä vos-rahoitteisissa että vapaan kentän organisaatioissa eri puolilla Suomea toimivia henkilöitä.¹⁹ Haastattelut toteutettiin toukokuussa 2014.

TEATTERI A on ryhmämuotoinen teatteri- ja orkesterilain ulkopuolinen teatteri Päijät-Hämeestä. Harkinnanvaraisella valtionavustuksella sekä kohdeapurahoilla toimivalla teatterilla on vakituinen esitys- ja harjoitustila. Hallinnossa on kolme työntekijää ja ydinryhmään kuuluu lisäksi neljä freelancenäyttelijää. Teatteri tuottaa vuosittain 2–3 ensi-iltaa, joista valtaosa on yhteistuotantoja. Lisäksi ohjelmistoon kuuluu vierailuesityksiä ja klubveja. Yhteistuotantoja tehdään hyvin monenlaisten toimijoiden kanssa, joita ovat olleet mm. vos-teatteri, esittävän taiteen tuotantotalo, oppilaitos, vapaan kentän työryhmä, ulkomainen laitosteatteri sekä vapaan kentän teatteri. Haastateltava on teatterin taiteellinen johtaja. Haastatteluun osallistui osan ajasta myös organisaation yhteistuotantokumppanina toimivaa toista vapaan kentän teatteria edustava henkilö.

TEATTERI B on vos-rahoitteinen täyskunnallinen kaupunginteatteri Lapista. Teatterilla on kaksi näyttämöä, vakituista henkilökuntaa on 29, vierailijoita ei juurikaan käytetä. Vuosittain teatterissa tuotetaan kuusi ensi-iltaa, joista vähintään yksi on yhteistuotanto, lisäksi ohjelmistossa on vierailuesityksiä. Yhteistuotantokumppaneina ovat vapaan kentän ryhmät, muut kaupungin kulttuuritoimijat sekä tulevalla kaudella kolme muuta vos-teatteria. Haastateltava on teatterinjohtaja.

---

¹⁹ Haastateltavien valinnassa ja haastattelukysymysten laadinnassa konsultoitiin asiantuntijaryhmää, johon kuuluivat kehitysjohtaja Mika Lehtinen ja projektiasiantuntija Maria Salomaa Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskukselta sekä ulkopuolisina asiantuntijoina ohjaaja Mikko Roiha, teatterinjohtaja Reino Bragge Tampereen Teatterista, toiminnanjohtaja Maaria Kuukorento Teatterikeskus ry:stä sekä tuottaja Marina Andersson-Rahikka Obliviasta.

TEATTERI C on vos-rahoitteinen kannatusyhdistyksen ylläpitämä kaupunginteatteri Keski-Pohjanmaalta. Teatterilla on kaksi näyttämöä, lisäksi esityksiä on nähty paikallisen nuorisoseuran näyttämöllä. Teatterissa on 31 vakituista työntekijää, lisäksi käytetään jonkin verran vierailevia näyttelijöitä, ohjaajia ja suunnittelijoita. Ensi-iltoja tuotetaan vuosittain kuusi, lisäksi yhteistuotantona tuotetaan festivaali paikallisen musiikkitoimijan kanssa. Tulevalla kaudella tulossa on yhteistuotanto, jossa mukana on neljä vos-teatteria ja kaksi vapaan kentän toimijaa sekä yksi ulkomainen toimija. Haastateltava on teatterin taiteellinen johtaja.

RYHMÄ D on 30 itsenäisen nukketeatteritaiteilijan verkosto Varsinais-Suomesta. Verkosto työllistää hankerahoituksella yhden osa-aikaisen tuotantokoordinaattorin, taiteilijat ja työryhmät toimivat pääsääntöisesti työskentely- ja kohdeapurahoilla. Suurin osa verkostossa toimivien taiteilijoiden ja työryhmien produktioista on erilaisia yhteistuotantoja, kumppaneina vapaan kentän teatterit ja ryhmät sekä vos-teatterit. Haastateltava on verkoston osa-aikainen tuotantokoordinaattori.

TUOTANTOKESKUS E on Pohjois-Pohjanmaalla toimiva vos-rahoitteinen tanssitaiteen tuotantokeskus ja aluekeskus. Tuotantokeskuksella on kolme hallinnollista työntekijää, taiteelliset työryhmät kiinnitetään produktiokohtaisesti. Tuotantokeskuksella ei ole omaa tilaa, mutta se käyttää vakituisesti erilaisia esiintymis- ja harjoitustiloja. Vuosittain tehdään 4–7 tuotantoa, jotka ovat kaikki erimuotoisia yhteistuotantoja, kumppaneina yksittäiset taiteilijat ja työryhmät, vos-teatterit, vos-tuotantokeskukset, tanssin aluekeskukset sekä ulkomaiset toimijat. Haastateltava on toiminnanjohtaja.

FREELANCER F on uusimaalainen freelance-näyttelijä, joka toimii myös kolmen eri vapaan kentän ryhmän tuotannollisissa tehtävissä. Suurin osa vapaan kentän tuotannoista, joissa hän on ollut mukana, on ollut tilattoman ryhmän ja tilallisen teatterin yhteistuotantoja.

3. ERILAISIA YHTEISTUOTANTO- MALLEJA

Yksi suurimmista haasteista yhteistuotannoista puhuttaessa on *yhteistuotanto*-käsitteen monitulkintaisuus. Kysyttäessä, minkälaisia yhteistuotantoja toimijat ovat aikaisemmin tehneet tai millaisia oli haastattelun aikaan työn alla ja suunnitelmissa, kävi hyvin selväksi, että eri toimijat laskevat yhteistuotannoiksi varsin erilaisia tuotantomalleja, joita toiset puolestaan eivät välttämättä yhteistuotannoksi lue. Yhdessä tuotannossa saattaa myös olla useampia eri tasoisia kumppanuuksia.

Erityishaaste on tilastointi. Teatterialan tilastoja keräävällä TINFO – Teatterin tiedotuskeskuksella ei ole mahdollisuutta luotettavasti tilastoida yhteistuotantoja, sillä aina yhteistuotantoa ei mainita teoksen yhteydessä ja organisaatiot ilmoittavat esimerkiksi katsojamäärät vaihtelevin käytännöin: joissakin tapauksissa katsojaluvut jaetaan osatuottajien kesken, joissakin tapauksissa ne tilastoidaan täysimääräisesti kaikille osatuottajille.²⁰ Aihetta olisikin siis syytä tutkia tulevaisuudessa tarkemmin.

Esittävän taiteen kansainvälisen verkoston IETM:n käytännöllisessä oppaassa *International Co-production & Touring* yhteistuotannot jaetaan karkeasti neljään tyyppiin: yhteis- tai esirahoitetut yhteistuotannot, residenssituotannot, tilaustyöt sekä taiteelliset yhteistuotannot.²¹ Kaikkia näitä yhteistuotantotyyppiä ja niiden yhdistelmiä tuli vastaan myös haastattelussa. Esimerkkituotannot kuvaavat haastateltavien mainitsemien yhteistuotantojen kirjoa.

---

20 Puhelinkeskustelu TINFO – Teatterin tiedotuskeskuksen tilastonlaattija Piia Volmarin kanssa 12.6.2014.

21 Cools 2004-2007, s. 5-8.

ESIMERKKITUOTANTO 1: Kahden tilattoman vapaan kentän ryhmän yhteistuotanto, varsinainen tuotantotyö tapahtuu ryhmä A:n kautta. Esiintyjillä on harjoituskaudelle apurahat, ohjaaja tekee työpanoksensa harjoituskaudella maksutta, mutta nostaa palkkansa jälkikäteen ryhmä B:n kautta. Tällä tavoin myös ryhmä B saa katsojamäärät omiin tilastoihinsa. Kolme teatteria, joilla on oma teatteritila (yksi vapaan kentän toimija ja kaksi vos-teatteria) ostavat etukäteen tietyn määrän esityksiä, joista muodostuu ensimmäinen esityskausi.

”Heidän kanssaan se ei nimellisesti ollu yhteistuotantona, vaan esitysmyynti etukäteen. Mutta käytännössä tietyllä tavalla mä itse kuitenkin puhuisin yhteistuotannosta, koska se tavallaan takasi meille, että me saadaan sille hyvä määrä esityksiä, ikään kuin se esitysprojekti käyntiin. Mutta nyt kun esitys jatkaa kiertueella, se on meidän oma, eikä näiden kolmen teatterin, jotka oli mukana tällä ensimmäisellä näyttökaudella, nimi siinä näy.”

ESIMERKKITUOTANTO 2: Verkostolla, joka koostuu useista itsenäisistä taiteilijoista ja työryhmistä, on produktion valmistamiseen työskentely- ja kohdeapurahoja sekä tuotantotukia erilaisista lähteistä. Teatteri, jolla on oma teatteritila, jossa tuotetaan sekä omaa että vierailu- ja yhteistuotanto-ohjelmistoa, antaa produktiolle pienen tuotantotuen sekä jonkun verran oman hallinto-organisaationsa työpanosta, kuten markkinointia, tiedotusta ja taloushallinnon palveluja. Verkostolla on hankerahoituksella palkattu tuotantokoordinaattori, joka jakaa operatiivisen tuotantovastuun teatterin tuottajan kanssa.

”Se on ollut meille onni, että on ollut taho, joka hoitaa sen käytännön tuottamisen, koska meidän omat resurssit on niin pienet, ettei ole varaa ulkoistaa sitä suoranaisesti ja jos verkoston ainoa tuotantokoordinaattori rupeaisi hoitamaan kokonaisen produktion tuotantoa, niin se ei onnistuisi.”

ESIMERKKITUOTANTO 3: Kaksi suomalaista vapaan kentän vakiintunutta ryhmää, joilla on omat esitystilat sekä ulkomainen laitosteatteri tuottavat yhdessä kolme teosta. Jokaisessa teoksessa on näyttelijöitä kaikista yhteistuotantoteattereista, teatterit maksavat oman henkilökuntansa palkat ja liikkuvuuskustannukset. Teokset kantaesitetään kukin omissa teattereissaan, jonka jälkeen ne esitetään kahdessa muussa seuraavan 1,5 vuoden aikana. Yhden teoksen esityskausi järjestetään yhteistuotantoteatterin sijasta saman kaupungin kiinteässä teatterissa, joka mainitaan kyseisten esitysten yhteydessä myös yhtenä yhteistuottajana. Lisäksi teoksilla on vierailuesityksiä muissa teattereissa ja festivaaleilla.

”Peruskuviossa oli vääntämistä yllättävän pitkään, ihan myös suomeksi, koska ei mekään ihan ymmärretty, mikä tää kuvio on. Nyt sitten neljän vuoden jälkeen on oppinut selittämään ihmisille suhteellisen yksinkertaisella tavalla, että miten tää niinku menee.”

ESIMERKKITUOTANTO 4: Kaksikielinen produktio tuotetaan seitsemän teatterin yhteistuotantona, jossa on mukana kaksi osittain ulkomaista toimijaa, neljä vos-teatteria ja yksi vapaan kentän vakiintunut teatteri. Tuotantokulut jaetaan tasan osallistuvien teattereiden kesken. Jokaisesta kotimaisesta teatterista teoksessa on yksi näyttelijä, esityksen ohjaa toista ulkomaista tahoa edustava ohjaaja. Esitys harjoitellaan ja se saa ensi-iltansa ulkomailla, jonka jälkeen sitä esitetään yhden näytäntökauden aikana kaikissa yhteistuotantoteattereissa sekä kiertueella ulkomailla yhteistyössä toisen ulkomaisen tahon kanssa.

”Sen aikaa meillä on yks näyttelijä vähemmän talossa. Mutta sitten me saadaan tänne yksi esitys keväällä, meidän ei tarvii itse tehdä sitä, se keventää tavallaan koko tän talon henkilökunnan työmäärää ja työtaakkaa, jonka lisäksi vois ajatella, että se on koulutuksellista. [...] Ja sitä kautta saadaan myös neljä uutta näyttelijää tänne meille, ja [vierailijan ohjaajan] ohjaama esitys, koko tää, jos me saatais tällainen esitys, niin se tulis tosi kalliiksi, meillä ei olisi varaa siihen. Eli sitä kautta se on kannattavaa.”

ESIMERKKITUOTANTO 6: Produktio toteutetaan kahden eri kaupungissa sijaitsevan vos-tanssiteatterin, yhden tanssin aluekeskuksen sekä työryhmän yhteistuotantona. Työryhmällä on myös omaa rahoitusta apurahoista, lisäksi se ostaa operatiivisen tuotantotyön ulkopuoliselta konsulttifirmalta.

”Mutta se, minkä takia me tehdään ja miksi varmaan tanssin parissa tehdään paljon yhteistuotantoja, on tietenkin nää taloudelliset resurssit, vaikkei kukaan sitä ehkä oikein ajattele, koska se yhteistuotantojen tekeminen on myöskin kivaa, mielekästä. Mutta sillä saadaan laajempi taloudellinen resurssipohja.”

ESIMERKKITUOTANTO 5: Produktio tuotetaan neljän vos-teatterin yhteistyönä. Jokaisesta teatterista työryhmässä on yksi näyttelijä, lisäksi jokainen teatteri antaa jonkun muun taiteellisen työpanoksen, esimerkkiteatterissa kyseessä on lavastaja. Jokaisessa teatterissa on oma tuottajansa, joka vastaa operatiivisesta tuotantotyöstä. Ohjaaja on vierailija ja hänen palkkansa ja muut kustannukset jaetaan tasan teattereiden kesken. Produktiota esitetään jokaisessa teatterissa 15 kertaa yhden näytäntökauden aikana.

”Siitä on tulossa tämmönen ohjelmistopala, joka täydentää kivasti kaikkien talojen ohjelmistoa, joka tehdään yhdessä. Saa nähdä, ei se mitenkään ilmainen ole, ja [...] tuotannollisesti se on pienen näyttämön juttu, ei sitä ole miksikään rahasammoksi laskettu. Vähän tässä on tavoitteena opetella ja kokeilla ja oppia ja katsoa, että mitä seuraa.”

Esimerkkituotannot ovat haastatteluissa mainituista tuotannoista monimutkaisimmasta päästä, yleisimmin yhteistuotanto tapahtuu kahden tai enintään kolmen toimijan välillä ja kumpuaa yhden tai useamman tilattoman vapaan kentän ryhmän tilatarpeesta. Yhteistuotantokumppani voi olla joko toinen vapaan kentän toimija, jolla on oma esitystila, vos-teatteri tai tuotantotalo.

Sen sijaan, että vapaa ryhmä vuokraisi tilan toiselta vapaan kentän toimijalta, tehdään produktio usein yhteistuotantona, jolloin sopimukseen saattaa sisältyä tilan lisäksi tekniikkaa sekä tuotannollisen ja teknisen henkilökunnan työpanosta, markkinointia ja tiedotusta. Joissakin tapauksissa tilaa hallinnoiva tuotantotaho antaa yhteistuotantoon pienehkön tuotantotuen, tilaton ryhmä tuo lisäksi mukanaan omaa rahoitusta, usein erilaisten apurahojen muodossa.

Myös vos-teatterit tekevät vapaan kentän ryhmien kanssa vastaanlaisia yhteistuotantoja, mutta useinkaan vos-teatteri ei tarjoa suoraa rahallista tuotantotukea, vaan heidän osuutensa muodostuu nimenomaan laskennallisista kuluista, kuten harjoitus- ja/tai esitystilasta, tekniikasta sekä pienestä markkinointituesta, usein lipputulot-osuutta vastaan. Kiinteät teatterit tarjoavat usein tilansa myös kevyemmällä yhteistuotantorakenteella, jolloin vapaa ryhmä harjoittelee produktion jossain muualla ja tuo teatteriin ensi-illan ja alkupään esityskauden ennen kiertue-esityksiä.

Vos-teatterin näkökulmasta tällainen produktio palvelee monenlaisia tarpeita, sillä rikastetaan teatterin omaa ohjelmistoa, sekä mahdollistetaan omien tilojen käyttäminen silloin, kun niihin oman tuotannon tekeminen ei ole taloudellista esimerkiksi puuttuvien henkilöstöresurssien vuoksi.

”Mun mielestä on kiva, että me saadaan tota meidän pientä näyttämöä hyväksikäytettyä, kun meillä on käytännössä mahdollisuus tehdä sinne yks juttu vuodessa. Ja muuten se hieno tila on aika vähäisellä käytöllä, ja sinne ei oikein kannata ostaa mitään vierailuja, koska siitä ei saa kuin kauheeta miinusta. Niin tämmösellä yhteistyötoiminnalla saadaan kuitenkin vähän jännempiä, pienempiä juttuja ohjelmistoon vähäksi aikaa, jotka kuitenkin sen verran esityksiä myy, mutta mitä ei itse pystytäkään tekemään.”

Vapaa ryhmä saattaa toimia toisen vapaan tai kiinteän teatterin produktiossa myös tietynlaisena alihankkijana. Osa taiteellisesta työryhmästä, esimerkiksi osa näyttelijöistä tai joku suunnittelijoista saa palkkansa vapaan ryhmän kautta tai apurahoista. Tällainen järjestely voi olla koko produktion harjoitus- tai esityskauden ajan tai pelkästään esityskaudella.

Sekä vapaat teatterit, joilla on oma esitystila, että kiinteät vos-teatterit tekevät myös vaihtovierailuja, useimmiten saman kokoluokan teattereiden kanssa. Tällaisissa tapauksissa vieraileva taho maksaa yleensä omat esiintymis- ja liikkuvuuskulunsa ja saa esityksen lipputulot, isäntätaho puolestaan tarjoaa tilan ja markkinoi vierailuesitykset osana omaa ohjelmistoaan.

Raja vierailuesityksen tai tilavuokrauksen ja yhteistuotannon välillä vaikuttaa haastattelujen perusteella olevan melko vaihteleva. Esimerkiksi kulttuurikeskus saattaa ostaa etukäteen 10 esitystä, mikä mahdollistaa tuotannon tekemistä taloudellisesti ja tulee mainituksi yhteistuottajana, käytännössä kuitenkin koko produktion taiteellinen ja tuotannollinen työ tapahtuu muualla, joko vapaassa ryhmässä tai useamman ryhmän, teatterin tai jopa vos-teatterin yhteistuotantona.

Tanssin kentällä yhteistuotannot ovat näkyvästi yleisempiä kuin puheteatterissa. Vos-tanssiteattereilla on yleensä oma tila ja joko oma ensemble tai ne työllistävät freelance-tanssitaiteilijoita. Tanssin vapaa kenttä puolestaan tekee paljon yhteistuotantoja vos-tuotantotalojen sekä tanssin aluekeskusten kanssa. Tanssin tuotantojen yhteistuotantomallit ovat usein monitasoisia ja useamman tahon välisiä: koreografin kokoama produktiokohtainen työryhmä tai vakiintuneempi vapaa ryhmä saattaa tuoda tullessaan omaa rahoitusta esimerkiksi apurahoina, lisäksi mukana voi olla muita yhteistuotantokumppaneita, jotka ovat joko työryhmän tai tuotantotalon tai aluekeskuksen neuvottelemia.

”Me ollaan pyritty myöskin hakemaan sellaisia vahvoja yhteistyökumppaneita, jotta me voitais tarjota rahoituspohja työryhmälle, että työryhmä voisi tulla töihin ilman omaa apurahapussia. [...] Mutta kun siinä on aina se työryhmä, kun he on tavallaan tuotantohaussa esittäneet oman ideansa, ne on

jo tehnyt sitä työtä ja niillä on niitä apurahoja. Mutta sitten se isompi panos tulee kuitenkin useimmiten näiltä tuotantotaloilta. Ja se on tanssissa kauheen yleistä. Että aika harva ihan 100% tuottaa omat teoksensa, tanssin aluekeskukset antaa rahoituksia.”

Yhteistuotantoja tehdään myös paljon erilaisten esittävän taiteen alan oppilaitosten kanssa. Näyttelijä-, muusikko- tai tanssijaopiskelijat ovat mukana ammattiteatteriproduktiossa, josta saavat pienen palkkion ja/tai opintopisteitä. Myös paikallisten muiden kulttuuritoimijoiden kanssa tehdään erilaisia yhteistuotantoja lähinnä kulttuuritapahtumien ja festivaalien yhteydessä. Usein kyseessä on tilankäyttöyhteistyö, esimerkiksi kiinteä teatteri käyttää paikallisen työväenopiston liikuntasalia viikoittain ja opisto järjestää oman kevätnäytöksensä teatterin suurella näyttämöllä.

Festivaalientällä yhteis- tai osatuottamista on varsin vähän ja ohjelmistot perustuvat edelleen suurimmaksi osaksi valmiiden teosten vierailuille.²² Kotimaisista esittävän taiteen festivaaleista ainoastaan Baltic Circle yhteistuottaa suurimman osan ohjelmistostaan.²³ Yksittäisiä yhteistuotantoja nähdään kyllä, mutta haastattelujen perusteella festivaalien pienet tuotantotuet eivät houkuttele.

”Festivaalit on aina tietysti mukavia, se mikä on niissä varsinakin sit se ongelma, niin kauheen monet festivaalit haluis, että olis uutta ja ensi-iltaa ja sitten toisaalta ois vaan yks tai kaks esitystä ja sitten pieni tuotantokorvaus. Se ei käytännössä yleensä koskaan... tai harvoin ne maksaa niin, että pystyis oikeesti toteuttamaan sen esityksen niillä festivaalin rahoilla. Että se on enemmän semmonen hyvä lisämahdollisuus, mut kyllä ne oikeet yhteistuotantokumppanit täytyy aina löytää festivaalien ulkopuolelta.”

22 Pekkala 2013, s. 43.

23 Kekäläinen 2013, s. 95.

4. YHTEISTUOTANTOJEN SYITÄ JA ETUJA

Käytännössä kaikki vastaajat mainitsivat tila-asiat yhtenä tärkeimmistä yhteistuotantojen tekemisen syistä ja motivaattoreista, oli kyseessä sitten tilaton tai omaa tilaa hallinnoiva toimija. Tilattomat toimijat toki tarvitsevat tilan oman produktion esityspaikaksi, mutta tilattomuus mahdollistaa myös kevyen tuotantorakenteen, kun tilasta koituvia kiinteitä kustannuksia on vain harjoitus- ja esityksiperiodien aikana. Usein tilan myötä tulee myös tekniikkaa sekä teknistä henkilökuntaa, jota ei välttämättä omasta takaa tarvitse olla.

Yhteistuotanto kiinteän teatterin kanssa on myös omaa tilaa hallinnoivalle vapaan kentän toimijalle mielekäs. Hyöty nähdään molemminpuolisena: pieni toimija pääsee isommalle näyttämölle, isompi toimija saa suuremman tuotannon, kuin mihin sillä yksin olisi mahdollista.

”Siitä on lähdetty hakemaan sellaista hyötyä, että pois tästä kyseisestä osoitteesta, ettei oltais jumissa tässä. Tai voidaan olla tässä, mutta ei olla sillä tavalla jumissa. Ja hakea vapaan ammattikentän ja vapaan teatterin ideaa siitä, että me pystytään luomaan jokainen tuotanto ja proggis sillain omanlaisekseen.”

Vapaan kentän toimijoilla halu yhteistuotantoon erityisesti kiinteän teatterin kanssa kumpuaa myös mahdollisuudesta keventää operatiivista tuotantotaakkaa. Vapaissa ryhmissä tuottajia on vähän tai heidän työaikansa on rajallista, niinpä laitosteatterin henkilökunnan työpanos tulee tarpeeseen. Vapaan kentän pieniin resurssiin tottuneet toimijat saavat pienemmästäkin kiinteän talon tuotantoavusta paljon irti. Samalla myös kiinteä teatteri säästää omaa tuotantokapasiteettiaan.

”Itse suunnattomasti nautin tämmöisissä taloissa työskennellessäni, että on henkilökuntaa. Ettei kaikkee tarvii tehdä itse. Ja kun tää yhteistyö toimii hyvällä tavalla, niin silloin laitosteatteri voi tietyssä mielessä säästää vähän resursseja. Vapaa kenttä on tyytyväinen, että onpa paljon resursseja ja ne tekee itse kuitenkin, niinkun ne on tottuneet tekemään ja saa lisäksi apuja ja sit se homma sillä tavalla kuitenkin toimii yhdessä.”

Kaikki vastaajat nostavat yhdeksi tärkeimmäksi syyksi yhteistuotantojen tekemiselle sen, että laajemmat taloudelliset resurssit mahdollistavat laajemmat taiteelliset mahdollisuudet. Yhteistuotannon myötä voidaan esimerkiksi käyttää enemmän esitysteknologiaa, johon oma talous ei taipuisi.

”Tanssihan on monesti aika alituotettua, sä joudut hankkiin tilan, tekniikan ja kaiken sen, mitä ois, jos olis teatteri-teatteri, niin kaikki olis valmiina. [...] Siinä mielessä nuo yhteistuotannot, kun löytyy vahvat yhteistyökumppanit, niin ne myöskin antaa sille taiteelliselle työlle enemmän resurssia.”

Haastatelluilla kiinteillä teattereilla yksi tärkeistä syistä yhteistuotannoille on vaikeus vastata kaupungin tuen ehtona olevaan ensi-iltamäärään. Jos taiteellista henkilökuntaa on liian vähän, eikä heidän työaikansa riitä toivottuun ensi-ilta- tai esitysmäärään, vaihtoehtona on joko vierailijoiden käyttäminen tai yhteistuotanto. Yhteistuotannot keventävät kiinteän teatterin vakituisen henkilökunnan työtaakkaa ja ehkäisevät uupumusta.

”Kyllähän meidän tämmöstä jotain toimintaa pitää jatkaa jo ihan senkin takia, että mulla on kaks taiteellista työtä vuodessa ja [ohjaajalla] on 2,5 ja meillä on kaupungin tilaus kuusi

ensi-iltaa vuodessa, joista yks voi olla meidän nuorisolinjan, periaatteessa viis juttua vuodessa pitäis pystyä tekemään. Niin tavallaan siitä jää yksi yli, mihin me ei riitetä, mikä olis tosi hyvä korvata jollain tällaisella yhteistyökuviolla. Koska toinen vaihtoehto on ottaa vierailleva ohjaaja ja se maksaa sit sen saman oikeestaan.”

”Ja muutenkin keventää tän meidän talon työtaakkaa, mikä on mun mielestä iso asia, että miten sais enemmän sellaista väljyyttä näihin aikatauluihin, ettei näyttelijät ja muu henkilökunta väsyisi.”

Kiinteän teatterin tiukka tuotanto- ja esitysaikataulu harvoin antaa kiinnitetyille henkilökunnalle mahdollisuuksia nähdä esityksiä oman talon ulkopuolella tai tavata muissa teattereissa työskenteleviä kollegoja. Yhteistuotantojen myötä tapahtuu luontevaa vaihtoa, mikä saattaa virkistää myös omaa työyhteisöä.

”Jo se [...] ketä nyt meiltä lähtee muualle ja täällä käy, tapahtuu semmosta tietotaitovaihtoa kaikista työtavoista ja jutuista, mikä on ihan todella piristävää. Että sit kun ne on kuitenkin täällä ne vierailijat aina sen viikon kerrallaan, niin ehtivät bondailla ja tutustua muuhun porukkaan. [...] Tämmönen vaihto-oppilasysteemi on oikeen mukava.”

”Ja ne saa siitä jaettua kokemuksia, että minkälaista on toimia jossain toisessa teatterissa tai vapaalla kentällä. [...] Mutta noikin voi toimia tavallaan sitä kautta jo koulutuksellisenä ja pääsee uusiin tutustumaan uusiin ohjaajiin ja teattereihin ja näkemään esityksiä myös muissa teattereissa. Kun on kiinni laittoteatterissa, niin sä et koskaan ehi ees käydä kattoon mitään esityksiä. Sä oot vaan siellä ja teet ne omat esitykset, niin jäähän se aika suppeeks tavallaan. Ja mistä sä voit ees keskustella enää, paitsi omista esityksistä ja sen oman talon ja oman paikan, että sitäkin kautta se laajentuu se kokemusmaailma ja se mistä puhutaan.”

Yleisöpohjan laajentaminen ja uusien yleisöjen saavuttaminen on myös usein toistuvat toive. Vaikka kyse on toki myös tilastoitavista katsojamääristä ja lipputuloista, koetaan erityisesti vapaalla kentällä tärkeäksi myös tavoittaa katsojia, jotka eivät välttämättä löytäisi vaihtoehtoisempaa ohjelmistoa, ellei sitä yhteistuotannon myötä esitettäisi vakiintuneemmassa paikassa.

”Tulevissa yhteistuotantohankkeissa tilan lisäksi meillä on kyllä yhteistuotantojen tavoitteena näkyvyys ja laajan katsojakunnan tavoittaminen. Ne on semmosia esityksiä, joilla, vaikka ne on vapaan kentän juttuja, yritetään päästä pois marginaalista ja nimenomaan haetaan semmosia yhteistuotantokumppaneita, että niitä saatais tuotua vielä enemmän kuin vierailuesitykseksi teattereiden ohjelmistoon.”

Myös alueellisen identiteetin vahvistaminen ja taiteen saavutettavuus nousivat yhteistuotantojen tekemisen syiksi. Tärkeänä pidetään lisäksi mahdollisuutta työllistää oman alueen taiteilijoita ja tarjota työllistymismahdollisuuksia kasvukeskusten ulkopuolella. Toisaalta esimerkiksi residenssitoiminta mahdollistaa työryhmän kutsumisen mistä vain.

”Tosi kivasti kaikki ihmiset, joiden kanssa oon jutellu, on olleet innoissaan ihan kaikesta, täällä teatteri on jo mukana niin monessa ja ihmiset mieltää tän omaksi teatterikseen. Tällä on semmonen aika iso henkinen arvo tässä kaupungissa, että ihmiset mielellään tekevät yhteistyötä. [...] Ja sit kun kaikilla on rahat vähissä ja resurssit ja muuta, niin yhdessä saadaan tehtyä jotain isompaa, niin se tuntuu olevan henki joka paikassa.”

”No jotenkin se, että kuka sen tanssin tuo tänne. Että jos ajattelee, että ihan kiva olis nähdä hyviä biisejä myös täällä, niin kuka sen tekee? Et lähteekö ne tuolta etelästä tuomaan meille pottuja tänne, kun on perunat loppu? Että semmosta omavaraisuutta. [...] Kun täällä on tekijöitä, niin luoda heille edellytyksiä.”

Mutta vaikka yhteistuotantoihin usein lähdetään taloudellisista syistä, niiden suurimpana etuna nähdään kiistatta henkiset ja taiteelliset arvot. Eri kentillä toimivien kollegojen työtapoihin tutustuminen, tietotaidon vaihto sekä oman ammatillisen identiteetin vahvistuminen koetaan haastateltavien keskuudessa erittäin tärkeiksi syiksi yhteistuotantojen tekemiselle.

”Niinku nyt vaikka tässä yhteistyössä on ollut mun käsittääkseni kaikkien mielestä erinomaisia sattumia, eihän me noita tunnettu etukäteen, muuta kuin työtovereina. Nimenomaan organisaatiotason yhteistyötä ollaan tehty, mutta ei taiteellista työtä. Niin siitä se sitten taas laajenee, lähinnä jos ajattelee niitä hyötyjä, sinne taiteen tekemiseen ja prosessiin, joka on sitten taas ihan oma keskustelunsa.”

”Se, mikä tässä on hienoa, on se kerroksellisuus. Ja mä pidän myöskin näiden yhteistuotantojen kanssa isona asiana, että se on päällekkäin erilaisten teattereiden yhteistyötä, se on erilaisten teatterin tuottamisen muotojen tai rakenteilla toimivien teattereiden yhteistyötä, eli laitoskentän ja [vapaan kentän], sit se kansainvälinen ulottuvuus...”

Myös oppilaitosyhteistöiden tuomaa vuorovaikutusta ammattitaiteilijoiden ja opiskelijoiden välillä, opiskelijoiden saamaa arvokasta työelämäkokemusta sekä työympäristön ilmapiirin muutosta pidetään tärkeänä.

”Meille [oppilaitosyhteistyö] on tuonut sen, että meidän ohjelmisto laajenee, tänne tulee vähän pöhinää, sellaista teatterialan opiskelijaa pyörii täällä, se on tosi nastaa.”

”Ja se on ollut hirveän hyvä, AMK-henkilökunta on sanonut näin ja koreografit ja opiskelijat, että kun [...] siihen tulee tavallaan ammattitaho, ammattikoreografit ja ammattitanssijat, niin sittenpä sehän on sellaista totista työtä, että ne vaatimukset siellä, et nyt alkaa treenit ja nyt alkaa työt.”

5. YHTEISTUOTANTOJEN HAASTEITA

Ensimmäiset haasteet yhteistuotannoissa liittyvät jo hankkeiden käynnistämiseen, tarvitaan ensimmäinen partneri, ensimmäinen apuraha suunnitteluun, ennen kuin asia alkaa edetä. Vapaan kentän toimijat kertovat, että tämä on erityisen haastavaa, mikäli kumppaniksi toivotaan laitosteattereita. Kaikkialla vähentyneet taloudelliset resurssit johtavat siihen, että pienenkin tuotantopanoksen kiinnittämistä yhteistuotantoon harkitaan hyvin tarkkaan.

”Mulla olis yrityksenä saada semmonen kuvio, että olis kolme laitosteatteeria, joista jokainen antaa tuotantopanoksena noin 5 000 – 10 000 euroa ja sitoutuu ottamaan tietyn määrän esityksiä. Ne sais sillä hinnalla uuden esityksen, mut sekun on liikaa. Et ne on todella tavallaan pienet, ne realiteetit on aika hurjat.”

Yhteistuotannoille koetaan olevan myös varsin vähän tilaa kiinteiden teattereiden ohjelmistokalenterissa. Vapaalla kentällä toimivan haastateltavan kokemus on, että vaikka periaatteellista kiinnostusta olisikin, jää yhteistuotannoille usein vain muutamia ja hajallaan olevia mahdollisia esityspäiviä, kun oma ohjelmisto täyttää kalenterin. Toisaalta yksi haastatelluista vos-teatterinjohtajista kertoi päinvastoin pyrkivänsä laittamaan yhteistuotannot ja vierailut kalenteriin ensin, jolloin oma ohjelmisto puolestaan joustaa.

”Se, että tekee noiden muiden vos-teattereiden kanssa, kun se aikatauluhässäkkä on jo niin järjetön, että vaikka meitä on nyt neljä ja sit vaan on pakko yhteistyöjuttu laittaa kalenteriin ensin ja siihen ympärille rakentaa jotain muuta, koska ei siitä muuten tuu mitään. Se on ajatuksena, että jonkun vapaan ryhmän kanssa se olis helpompaa, että jos se olis heidän pääjuttunsa sillä hetkellä. Mutta siinä on sit taas freelancereita, joilla on omat aikataulunsa, et se voi olla vielä jännempi.”

”Täällä on tietysti helpompaa se, että meillä on toi näyttelijä-kunta ja me tiedetään, et niiden työajat on nämä ja sitten sitä kautta laitosteattereiden välinen yhteistyö on ehkä helpointa. Et jos sitten on vaikka yks vapaa ryhmä mukana jossain ja ne sitoutuu vaikka vuodeksi, niin sitä kautta onnistuu, mutta se vaatii just sitä sitoutumista sitten sille ajalle ja siihen juttuun, että se on tavallaan ensisijaisena, koska muuten se käy hankalaksi.”

Kiinteiden teattereiden ja vapaiden ryhmien tuotantoaikataulujen yhteensovittaminen koetaan hyvin vaikeaksi, kaikki haastateltavat mainitsivat sen ongelmakohtana. Kiinteissä teattereissa ohjelmistoa suunnitellaan kaksi, jopa kolmekin vuotta etukäteen, kun taas freelancereistä koostuvissa vapaissa ryhmissä puolikin vuotta voi olla liian pitkä aikajänne. Myös vapaan kentän keskinäisissä yhteistuotannoissa ongelmia tulee freelancereiden aikataulujen yhteensovittamisessa.

”Helpoin aina tehdä tämmösiä niinku [esimerkkiesitys 1], jossa on kaks ihmistä, niin sitten se on jotenkin realistista, mutta kyllähän suurin osa esityksistä kuolee siihen, että aikataulujen yhteensovittaminen on vaan mahdotonta, siihenhän se yleensä menee. Et senkään takia esitysten elinkaaret ei oo kauheen pitkiä.”

”Et voit kuvitella, minkälaista säätöä se sitten on [...] aikatauluja kahdeksan teatterin kanssa parhaimmillaan yhtäaika. Että se kolme teatteria ei olekaan kolme, kun siinä on freelancereita. Sit siinä on se koko Suomen teatterikenttä.”

Vapaan kentän haastatellut kokivat, että kiinteissä teattereissa ollaan arkoja lähtemään yhteistuotantoon vapaan kentän ryhmän kanssa ja koetaan helposti, että marginaalisempi produktio, sen

sijaan, että se rikastaisi ohjelmistoa, on taloudellisesti liian epävarma sijoitus.

”Eniten nää myyntiin liittyvät pelot on ne isoimmat asenteet, ei niinkään se, että onks se taiteellisesti hyvää tai huonoa, tai onks se poliittisesti korrektia tai epäkorrektia, vaan nimenomaan se, että onks se liian uutta, että se ei myy. Se on kauheen raadollista se keskustelu siinä mielessä noiden teatterinjohtajien kanssa. Et se kuitenkin palautuu viimekädessä siihen, että mikä myy ja mikä ei myy.”

Erilaisia asenteita ja ennakkoluuloja löytyy kaikilta osapuolilta, mutta yhtenä suurimmista pidetään sitä, ettei yhteistuotantoon suhtauduta samalla tavalla kuin ”omiin” produktioihin. Tämän ongelman nostivat esiin niin vapaan kentän kuin vos-teattereiden haastateltavat. Yhteistuotanto rinnastuu vierailuesitykseen ja muusta organisaatiosta tulevat työryhmän jäsenet vierailijoihin. Toisin kuin vapaan kentän pienemmässä ryhmässä tai teatterissa, jossa koko henkilökunta on enemmän tai vähemmän tekemisissä yhteistuotannon kanssa, ei kiinteän teatterin henkilökunta välttämättä kohtaa sitä samalla tavalla, jolloin suhde tuotantoon jää etäisemmäksi. Myös kiinteän talon sisäinen tiedonkulku saattaa olla puutteellista.

”No ehkä lähinnä se, että miten ne esitykset otetaan omiksi koko talon sisällä. [...] ettei suhtauduta niihin tavallaan vierailuna, kun ne on tietysti vähän vieraampia, kun niitä ei oo tehty tässä talossa. Ja sitten se henkilökunta on uutta [...] että siinä on niinku mun mielestä sellaisia, että voi tulla helposti jotain. Että miten vaikka suhtaudutaan niihin tekijöihin, sen tyyppisiä purkuja meillä on ollut. Mut et ne on ollut tosi hyviä ja rakentavia ja ne pitää vaan muistaa aina uudestaan käydä ja ottaa heti nää, kun aloitetaan, että on palavereja, joissa on kaikki ne, jotka henkilökunnasta on siinä jutussa mukana, niin sitten ne on läsnä siinä tilanteessa.”

”Vapaalla kentällä on tarve sille tilalle, tarve jopa niille katsojille usein ja se on tosi iso mahdollisuus, mutta ainakin nää taiteilijat koki, että se on vähän ärsyttävää, että tarvii olla ihan superkiitol-

linen aina siitä, että nyt päästiin vossiin tekemään tätä hommaa. Et vaikka ollaan varmasti kiitollisia, se ei oo se pääjuttu vaan se, että nyt tehdään tää, tarjotaan tosi hienoo kulttuuri ihmisille. Toivottais, että vossit myös näkis sen semmosena.”

Merkitystä on myös sillä, missä vaiheessa taiteellista suunnittelu- prosessia yhteistuotannosta aletaan neuvottelemaan. Enemmän omaksi koetaan tuotannot, joissa koko suunnittelutyö on tehty yhdessä, sen sijaan valmiimman konseptin kanssa neuvottelupöytään tulevan saattaa olla vaikeampi saada yhteistuotantoa läpi.

”Eräs teatterinjohtaja tossa totesi, että hän ei oikein ymmärrä, että mikä heidän roolinsa tässä on, että jos teiltä tulee teos ja näyttelijät ja ohjaaja, niin mikä se heidän roolinsa tässä on muu kuin maksumiehen rooli. Jolloin hän tavallaan teki selväksi sen, että hänelle se ei ole yhteistuotanto, jos hän ei osallistu siihen taiteelliseen panokseen. [...] Et meillä oli tavallaan, oltiin liian pitkällä omissa suunnitelmissa.”

Hankausta aiheuttavat vapaan kentän ja kiinteiden laitosten erilaiset työkulttuurit ja tietynlainen yhteisen kielen puuttuminen. Pidemmän tähtäimen suunnittelun esteenä nähdään myös runsas vaihtuvuus erityisesti teatterinjohtajissa. Myös vapaan kentän ryhmien tuotannollisen ja hallinnollisen rakenteen keveys tai sen kokonaan puuttuminen hankaloittaa yhteistuotantojen tekemistä.

”Olis tärkeää, että vossit huomiois sen vapaan kentän tilanteen, että siellä ei oo semmosta ohjelmistosuunnittelua, tai että se ei oo samanlaista. Että siinä pitäis olla joku siinä välissä, joka sanoo niille sen asian ja sit taas toisinpäin, että pitää olla joku pitämässä sitä yhteyttä. [...] Huomaa, että ongelma on se, että ihmiset ei vaan tiedä toisistaan. Sais olla enemmän keskustelua eri kenttien välillä, eri toimijoiden välillä. Kun ollaan niin eri tasoilla, niin senkin takia tuottajat olis tärkeitä siellä välissä, että viesti kulkis.”

”Sopimukset on hyvä tehdä ennen kuin aloittaa [...], sen takia, että niiden asioiden sopiminen harjoitusten, prosessin alettua, ei ole yhteen sen helpompaa. Se osaaminen on eri putiikeissa eri

tasoista. [...] Kun käy kaikki läpi, sellainen huolellinen ennakkosuunnittelu ja prosessin läpikäyminen ja sen kautta sopimuksen luonnostelu ja laatiminen ennen kuin mitään on tehty, niin se on se, mitä on opittu. [...] Ei oleteta mitään.”

Yhteistuotantoihin liittyvät kustannukset jakautuvat tuottajien kesken sovitulla tavalla, mutta usein liikkuvuuskulut – matkat, päivärahat, majoitukset, rahtikulut – ovat pienille toimijoille liian suuria, että yhteistuotannosta päästäisiin voitolle. Liikkuvuuskuuluihin ei ole juuri mitään mahdollisuutta saada apurahoja tai avustuksia ja erityisesti vapaalla kentällä tämä koetaan ongelmaksi.²⁴

”Päiväraha-asiat, niistä tulee aika iso kakku. [...] No niistä on karsittu. Mutta sehän menee silleen, että sit kun me tehdään kompromissi, niin siinä se ajautuu tällaisissa vapaissa ryhmissä helposti sinne näyttelijälle [...] Et eniten kompromisseja omista oikeuksistaan on tehnyt näyttelijät. [...] Ikävä kyllä täällä vapaalla ryhmällä kysymys asetetaan itse asiassa niin päin, että halutaanko me tää tehdä. Ja sit jos vastaus on kyllä, niin sitten siihen vaan on pakko löytää joku ratkaisu. Että sitten jos joustoa ei löydy, niin sitten sitä ei tehdä.”

Haastateltavien mukaan varsinkin viestinnän, niin sisäisen kuin ulospäin tiedottamisen suhteen on syytä sopia käytännöt huolellisesti etukäteen. Usean yhteistuotantotahon produktioissa on tärkeää, että kaikki osapuolet tiedottavat yhteistuotannoista sovitulla tavalla, mainiten kaikki tuotantotahot tasapuolisesti ja sovituu aikaan. Myös positiivinen huomio yhteistuotannolle saattaa aiheuttaa hankausta, jos se tulee yllätyksenä muille osapuolille.

”Meille oli tullut se lehdistötiedote ajat sitten, että sen voi laittaa jakoon. [...] Me laitettiin se täällä jakoon ja pidettiin siitä sellainen tiedotustilaisuus, ja sekin aiheutti sellaista, että apua nyt noi on tiedottaneet siitä. [...] Pelätään et se on iteltä pois ja joku muu saa sen huomion yksin. [...] Et nähtäis tavallaan se, että

se kaikki palvelee sitä samaa yhteistä projektia eikä oo jotenkin viemässä itelleen... eihän siitä oo kuitenkaan kyse.”

Haastattelussa nousi vahvasti esiin näkemys, että yhteistuotantoja ei pitäisi lähteä tekemään vain yhteistuottamisen vuoksi, vaan lähökohdan tulisi aina olla taiteellinen. Yhteistuotanto yksinomaan taloudellisten säästöjen vuoksi ei haastateltavien mielestä kannata, eikä taiteellisesta visiosta ei pitäisi tehdä kompromisseja, sillä silloin tuotetaan esityksiä neutraalille maaperälle, joka ei lopulta kosketa katsojia.

”Itse asiassa sitä kautta mä olen alkanut ajattelemaan vähän kriittisesti, kun kaikki puhuu näistä kokoajan, niin siinä on se vaara, että ruvetaan tekemään ihan vaan yhteistuottamista yhteistuottamisen vuoksi, jolloin siihen on helpompi saada tukia ja se näyttää toimintasuunnitelmassa paremmalta ja toiseksi on se, että vos-teattereissa, jotka tekee lainsuojattomien teattereiden – siis vapaan kentän – kanssa yhteistyötä, niin siitä saattaa helposti tulla halpatyövoimaa.”

”Haluaisin, että sanotaan, ettei lähdetä, jos se ei oo ihan timantti sisällöllisesti. Koska se, mitä tehdään vuositasolla on kuitenkin aika vähän, että jokaisella valinnalla on merkitystä sen kokonaisuuden kannalta. Mä haluaisin ainakin itse ajatella, että olis siinä tinkimätön, ettei lähtis mukaan sellaiseen joka tuntuu edes jotenkin [väärältä], vaikka siinä olis kaikki muut kohillaan.”

”En mä kyllä tässä nyt äkkiseltään keksi, että olis ollu mitään, et enemmän ne kompromissit tulee tuotannollisista realiteeteista, että mikä onnistuu ja mikä ei. Meillä on aina ollu se tilanne, että jos sitä taiteellista yhteisymmärrystä ei oo, niin sit sitä yhteistuotantoa ei synny, että tavallaan ne erimielisyydet on tullu siinä ekassa keskustelussa. Ja sit se tilanne on selvä, että ei meillä voida lähteä tältä pohjalta tekemään yhteistyötä.”

Yhteistuotannot nähdään vahvasti tulevaisuuden tuotantomuotona ja kaikilla haastateltavilla on toiveita ja ehdotuksia niiden kehittämiseksi. Yhteistuotannoista toivottaisiin pysyvämpiä ja jatkuvampia malleja, jolloin jokaista yhteistuotantoa ei tarvitsisi aloittaa aina alusta. Useamman teatterin yhteistuotantoringit voisivat toimia tällaisina jatkuvampina rakenteina.

²⁴ Liikkuvuuskuuluihin suuntautuvaa OKM-avustusta on ehdotettu mm. TEKIJÄ-hankkeen loppujulkaisussa *”Kiertueella henki kulkee!”* (2013) sekä Teatterikeskuksen selvityksessä *Teatteri liikkeessä ja lähellä* – suomalaisen teatterin kehittämisohjelma 2013.

6. TULEVAISUUDEN TOIVEITA JA KEHITTÄMISTARPEITA

”On esityksiä, jotka ei välttämättä vedä sitä 40 kertaa, mutta jos vois olla kiinnostava uusi esitys, joka vetäis vaikka viisi kertaa jossain, niin sit jos ois viis teatteria, jotka kaikki ottais sen viis esitystä, niin sit se esitys sais jo 25 esityskertaa ja sit se ois järkevää toteuttaa. Se olis mielekästä sekä tekijöille että sit myös katsojille. Että omasta näkökulmasta se vois monipuolistaa tätä ohjelmistoa, mitä on katsojille tarjolla.”

Yhteistuotannoissa nähdään myös mahdollisuus isompiin voimankoitoksiin. Vaikka valtaosa yhteistuotannoista onkin edelleen pienten toimijoiden yhteisponnistuksia, jossa tuotannon kustannukset nousevat enintään keskimääräisen yksin tuotetun tuotannon tasolle, on haastateltavilla haaveissa yhdistää useamman toimijan voimat ja resurssit myös laajempiin suurtuotantoihin.

”Tarkoituksena on löytää täältä tahoja, joiden kanssa pystyis alkaa edes ajatuksellisesti miettimään esimerkiks sellasta asiaa kuin ’suuri nuorisomusikaali’ tai jotain tämmöstä, mitä kerta kaikkiaan ei omilla rahkeilla pystytä tekeen. Tämmöstä jotenkin kaupunkia yhdistävää projektia yritän, ennen kuin mä täältä lähden joskus, saada aikaiseksi.”

”Tekis parin vuoden suunnittelulla jotain tosi isoa. Semmoisen kokeileminen olis kiva, [...] olis kiva tehdä sellaisten vahvojen yhteistyökumppaneiden kanssa, löytää joku semmoinen taiteellinen sisältö, johon satsattaisiin rajusti, joku semmoinen suurtuotanto. Ja ajatellen niin myöskin, että siinä olis myös isot yleisöt. Se olis kiva semmoinen voimainkoitos, että tehtäisiin kaikki alusta itse. Se on semmoinen tulevaisuuden haaste ja musta tuntuu, että [taiteellinen johtaja] on myöskin kiinnostunut tällaisista asioista.”

Paitsi taloudellisten resurssien vuoksi, yhteistuotantoja halutaan jatkossa tehdä myös omasta organisaatiosta puuttuvan erityisosaamisen ja henkilökunnan vuoksi. Sen sijaan, että palkattaisiin vierailijoita, yhteistuotannon muoto voisi olla jonkun vakituisen suunnittelijan työpanoksen jakaminen tai vaihtaminen.

”Et yhteistuotanto voi olla, että vaikka kaks kaupunginteatteria vaihtaa noita valomestareita päittäin. Tai valosuunnittelijoita, äänisuunnittelijoita tai lavastajia. Niin siin on jo, se on yks yhteistuotannon malli ja sit ne esitykset kiertää.”

Kiinteät teatterit toivovat, että yhteistuotannot muuttuisivat luontevaksi osaksi ohjelmistosuunnittelua. Yhteistyötä ollaan valmiita tekemään niin samankokoisten ja lähellä olevien organisaatioiden kuin kauempanakin toimivien kanssa, myös ulkomaisten toimijoiden kanssa yhteistuottaminen kiinnostaa, tosin varovaisesti.

”Toivotaan, että toi eka homma menee hyvin ja sitä kautta tulee osaamista ja myöskin semmosta henkeä, että joka vuosi olis joku yhteistyöprojekti, vaikka kuinka pieni, mutta että se jotenkin pysyis matkassa koko ajan ja olis vireenä. Näköjään siihen lähteminen on vähän niinku tämmönen lenkkiaikataulu, että se lähteminen on ihan hankalaa.”

”Mua kiinnostais siis sekä tän alueen, me ollaankin nyt teke-mässäkin sen tyyppisiä juttuja, mutta siis sekä alueellisesti että valtakunnallisesti. Ehkä samankokoisten teattereiden kanssa se voi toimia parhaiten, muuten siitä voi tulla vähän... musta tuntuu, että tää nyt toimii hyvin, kun me ollaan aika samankokoisia, kun ne teatterit, joiden kanssa tehdään, katsomot ja kaikki. [...] Varmaan haluaisin tehdä jotain sen tyyppistä kuin Riksteaternin kanssa tai että lähdettais jonnekin muualle myös. Ja otettais

myös ulkomailta joitakin. [...] Tavallaan kaikkein helpointa on yhteistyö tän alueen toimijoiden kanssa. Toivon, että myös avaudutaan muualle Suomeen. Tietysti niihin, joihin on jo joku luonteva suhde, on helpointa lähestyä.”

”Sit tietysti nämä kv-yhteistyöt on mielenkiintoisia. Mutta sillain sisältöveitoisesti, että se lähtis siitä, että me halutaan tuoda ja näyttää itse sellaista mielenkiintoista ohjelmistoa, joka vetäis ihmisiä täällä, mutta jolla olis sit niinku vientiä kansallisesti ja kansainvälisesti. Ne kai ne on ne toiveet.”

Sekä vapaan kentän toimijat että kiinteissä teattereissa työskentelevät haastateltavat ovat huomanneet, että viime vuosina tapahtunut johtajakunnan nopea vaihtuminen ja nuorentuminen on vaikuttanut yhteistuotantohalukkuuteen sekä käytännön suunnitteluun. Monet nykyiset kiinteiden teattereiden johtajat ovat toimineet sekä vapaalla että vos-kentällä ja ovat siksi avoimempia erilaisille yhteistyömalleille.

”Kyl se vaikuttaa ja mun oma kokemus on kans se, että mun kaltaisia toimijoita on enemmän ja enemmän, et se on normaallimpaa, että ihmiset tekee töitä sekä että. Että on molemmat maailmat tuttuja. Sehän se kuitenkin on se yhteistuotantojen iso plussa ja mahdollisuus, että vaikka tultais tekemään laitosteatterimittapuulla pienillä resursseilla vierailunäytäntöjä, niin ne on vapaan kentän resursseiksi isot.”

”Nyt on ihan järjettömän paljon kavereita samoissa hommissa. Semmonen, että ei oo niinku joku tyttö, joka soittaa sellasille sedille, että lähtisitsä leikkiin meidän kanssa, vaan ne on ihmisiä, joiden kanssa on leikkiny muutenkin. Että ollaan tehty yhdessä töitä ja samassa teatterissa ja se on luontevaa, eikä mun mielestä mitään järjetöntä kilpailuasetelmaa ole, edes naapuriteattereiden kanssa. [...] Mun mielestä se, että me ollaan vanhoja kavereita toivottavasti näkyy jossakin tulevaisuudessa.”

Vapaalla kentällä toimiva haastateltava korostaa, että yhteistuotannoista haluttaisiin selkeämmin myös yhteisiä ponnistuksia, joissa eri organisaatiot olisivat tasa-arvoisessa asemassa, eikä pienempi jäisi isomman varjoon.

”Toiveena olis jotenkin se, että se olis enemmän semmosta tasa-vertaista se yhteistuotanto [...] Se isompi antaa yleensä vaan nimensä ja ne puitteet, just sen tilan, mahdollisesti tekniikan käyttöönsä, mut sit se jää siihen ja se pieni hoitaa kaiken [...] Se menee useemmin niin, että ne tuotannot jää aika vähälle tiedotukselle sen kaupunginteatterin ohjelmistossa, että ne on vähän niinku et ‘no tulkaa nyt sitte tekemään’, vaikka sen ehkä pitäis mennä niin, että ‘hei, me halutaan, että te tuutte tekemään meille tän homman tänne, me halutaan teidät meidän ohjelmistoon.”

Yhtenä yhteistuotantojen lisäämisen keinona nähdään koulutus, mutta siinä nähdään myös ongelmia. Vaikka koulutus koetaan tärkeäksi, on pienissä organisaatioissa usein vaikeaa irrottaa henkilökuntaa lyhyillekään kursseille. Mahdollisuutena nähdään kuitenkin työssäoppiminen, kuten erilaiset harjoittelut.

”Ehkä se mistä olis eniten apua, jos vois yhdistää koulutuksen ja kenttätöyön sillä tavalla, [...] että pystyis palkkaamaan yhteistuotantoharjoittelijat, koska se on vapaan kentän ryhmille aina se ongelma, että ei oo oikein varaa palkata ketään. Mutta vapaan kentän jatkuvissa resurssiongelmassa myös se, että ehtis lähettää jonkun koulutukseen, on haastavaa. Että jo se, että joku työntekijä on oikeesti poissa jonkun päivän, ehkä sille pitää maksaa matkat ja asuminen, vaikka se koulutus sinänsä olis ilmaista, muutenkin sitä työaika on liian vähän, niin se on käytännössä todella vaikeeta. [...] Ite aattelin, että sillai siitä vois oikeesti olla hyötyä, että sais jonkun tulemaan tekemään jotain hanketta, jolloin siihen vois liittyä sit jonkinnäköistä koulutusta tai tämmöstä työssäohjausta, mut siinä koko ajan kuitenkin tehtäis.”

Kuitenkin myös konkreettista, eri toimijoiden yhteisiä koulutuspäiviä sisältävää koulutusta kaivataan. Hyödylliseksi koetaan tiedon jakaminen vertaistoimijoiden kesken erilaisia esimerkkejä avaten ja keskustellen. Erityisen tärkeänä nähdään niin vapaisissa ryhmissä kuin kiinteissä teattereissakin, että koulutukset, keskustelutilaisuudet ja muut tapahtumat keräisivät osallistujia molemmilta kentiltä.

”Mut sehän on hyvä idea järjestää just sellainen keskustelu, missä olis vapaan kentän toimijoita, jotka haluis tehdä yhteis-

työtä ja sitten laitosteatteeripuolelta, ja sitten myös muita. Mutta sehän ois tosi hyvä, että niitä olis vaikka vuodessa muutamia. Et kaikki olis siinä saman pöydän ääressä. [...] Mutta tossa just, että olis teatterinjohtajat ja talouspäälliköt, talousjohtajat mukana jossain seminaarissa tai keskustelussa, niin se vois olla yks sellainen hyvä alku. Että sitä varmasti tarvitaan. Ja myös vapaalta kentältä niitä tuottajia ja tekijöitä.”

”Lähinnä sitä kautta tietoa tihkuu, että kyselee ihmisiltä, että kun sattuu aina välillä jotain tapaamaan, niin kysyy suoraan, että mitenkä teillä on tää hoidettu, mutta se on hyvinkin hajallaan, tietoa on valtavasti jossain. [...] Että ei tarvi tehdä tyhmiä virheitä joka maakunnassa erikseen.”

”Mutta kyllä varmaan sellaista koulutusta niinku ihan kaikille, että se olis tärkeä asia. Ja mä luulen, että se vois mennä sitäkin kautta, että voi olla tällaisia caseja, joita avataan ihmisille. Että joku kattois, että hei meillähän on resursseja ja tällaisia asioita. Että joku avais mitä on tehty ja mitä se on vaatinut ja muuta. [...] Ehkä sitten niitä vois tehdä myös sillä tavalla, että joku tällainen workshop-tyyppinen työstäminen, jossa olis kokeilemista ja vähemmän kokeneita toimijoita tekemässä yhdessä, niin sekin on itse asiassa aika hyvä opiskelun tapa.”

Yhtenä yhteistuotantoja helpottavana asiana nähdään toisaalta erilaisten yhteistuotantomallien kartoittaminen ja dokumentointi, myös erikokoisten esitystilojen kartoittaminen.²⁵ Myös ajattelutavan muutos pois siitä, että jokaisella toimijalla tarvitsisi olla oma tila, jonka ylläpitäminen vaatii taloudellisia resursseja, muuttaisi tuotantomalleja enemmän yhteistuotantojen suuntaan. Alikäytettyjen tilojen tarjoaminen toisille esimerkiksi residenssikäyttöön nähdään myös hyvänä yhteistuotantomallina ja edut ovat paitsi taloudellisia, myös taiteellisia.

25 Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskuksen KOKIJA-hankkeessa kehitettävä Esitystori tulee paitsi toimimaan vierailuesitysten tilaajia ja tarjoajia yhteensaattavana työkaluna myös mahdollistaa haku-toiminnon käyttämisen erilaisten esitystilojen etsimiseen. Toistaiseksi sivustolta <http://www.kokija.info> löytyvät ostajatahot, lokakuusta 2014 alkaen <http://www.esitystori.fi> sisältää myös esitysten tarjoajat.

”Kartottaisin tavallaan saman tyyppiset tilat, kun nääkin on ne realiteetit, jotka hyvin pian tulee [...] Esimerkiks Jyväskylään me ei voida mennä, koska siellä iso näyttämö on 450 paikkaa ja pieni näyttämö on 60–80 paikkaa, jollon pienelle näyttämölle, paitsi että se on vähän ahdas, niin vaikka se myytäs täyteen, se tuottais tappiota ja iso taas ei vielä meidänlaista vedä. Sit vois olla näyttämöittäin semmonen yhteistyölista, et jos joku tekee nimenomaan pienen näyttämön jutun, että tää on tämmönen pieni ja alle sata paikkaa, niin sit tietäis, että sitä tarjotaan just Jyväskylään, Lahteen ja Turun kaupunginteatteriin ja nää paikat olis tavallaan valmiina.”

”Mut en mä tiedä loppujen lopuksi, että tarvitaanko me omaa tuotantotaloa, jos löytyy niitä muita tiloja. Mieluummin sitä on ilman, koska sit siitä tulee heti semmosta, että täällä pitää olla ohjelmistoa aina tällön ja tällön. Olis tärkeää, että se vapaus säilyis, et meillä ei ois niitä seiniä, vaan kevyitä rakenteita, se olis paljon edullisempaa, kun ois vaan kyse henkilöresursseista, vaikka sekin on toki kallista.”

”Mä en tiedä, varmaan lainsuojattomissa on enemmänkin tyhjäkäyttöä, myös isoissa puljuissa harjoitellaan koko ajan, mutta saattaa olla, että tän kaltaisissa teattereissa sit ei oo niin paljoa. Se on kans yks semmoinen tosi kannatettava yhteistyön muoto. [...] Koska siinä residenssissä, varsinkin jos siinä on majoitus mukana, niin se on kumma juttu, mutta pää vaan toimii vähän eri tavalla.”

Henkilöstöresurssipulaan vapaalla kentällä toimivat haastateltavat ehdottavat erilaisia verkostotuottamisen malleja.²⁶ Useampi pienempi toimija, joilla ei ole välttämättä ympärivuotista ja kokopäiväistä tarvetta tuottajalle, eikä mahdollisuutta sellaisen palkkaamiseen, voisi yhdistää voimansa.

26 Verkostotuottamista pohditaan tarkemmin mm. Ilona Halmeen opinnäytteessä Työllistämällä tuottaja työllistetään taiteilijoita. Verkostotuottamisen mahdollisuudet esittävän taiteen vapaalla kentällä (Humanistinen ammattikorkeakoulu, Kulttuurituotannon koulutusohjelma 2014). https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/74948/halme_ilona.pdf?sequence=1

”Yks semmosista tulevaisuuden haaveista vois olla se, että siellä vois olla tämmösiä produktiotuottajia, joita vois liisata käyttöön. Sillai, että olis joku kuukausipalkkainen, jota ryhmät vois ostaa pariks kuukaudeks tai näin, et se vois myös olla joku tän tyyppi-nen kanava mahdollisille hanketuottajille.”

”Vapaalla kentällä olis vaan useampia verkostotuottajia, jotka hallinnoi tavallaan useampia taiteilijoita. [...] Sit ne verkostotuottajat tapais säännöllisesti ja se tieto kulkis, silloin pystyttäis tekeen ehkä vähän isompia yhteistuotantoasioita, ja luomaan malleja.”

”Yks vaihtoehto, mitä mä oon niinku tossa punninnu, on tuottaja-yrittäjäys-homma. Aika moni tuottaja näkee ite, että vapaalla kentällä ei voi toimia muuta kuin yrittäjänä, koska ei oo mitään tuottaja-apurahoja ja ne vapaan kentän tuet on niin pieniä, mitä taiteilijakaan saa, niin se, että taiteilijat pystyis maksamaan tuottajille kunnon palkkioita, on tosi harvinaista, Mut sit taas se, että toimit yrittäjänä siellä vapaalla kentällä, niin se on aika haastavaa ja aika riskimeininkiä.”

Yhteistuotantojen kustannusongelmaksi muodostuvat edelleen liikkuvuuskulut, joihin on lähes mahdotonta saada mitään apurahoja tai avustuksia. Mikäli yhteistuotannossa on eri paikkakunnilla toimivia organisaatioita, kasvaa erityisesti harjoituskauden päivärahoista sekä matkoista ja majoituksista helposti liian suuri potti.

”No siis, se mihin tarvii oikeesti konkreettista tukea on varmaan-kin toi matka-, majoitus- ja päivärahat [...] Että kun kysyit, että olik nää niinku taloudellisia, että haettiin taloudellista tulosta, niin ideahan tässä koko projektissa oli se, että kaikki kolme laittaa sen rahan, minkä laittais normaalistikin yhteen tuotantoon, mutta ne saa sillä kolme. Ja jotta tää yhtälö olis toteutunut, niin meidän olis pitänyt saada matkat, majoitukset ja päivärahat jostain muualta, mutta me ei saatu. Me saatiin yksittäisiä apurahoja, mutta ne ei kata niitä.”

Kaikki haastateltavat toteavat, että yhteistuotannot eivät ole mahdollisia ilman yhteistä tahtotilaa, väkisin yhteistuotantoja ei kannata alkaa toteuttaa, sillä ne eivät tuotantomallina ole sen kevyempiä

kuin yksinkään tehdyt tuotannot. Päinvastoin, pienessä organisaatiossa yhteistuotannon alkuunpaneminen vaatii paljon työtä.

”Kyllä se, minkä yhteistuotanto vaatii on yhden semmosen ihmisen, jolla on iso halu tehdä tämä asia, että sen saa liikkeelle [...] joka palaa halusta tehdä sitä asiaa ja jaksaa tehdä niitä hankesuunnitelmia silloin, kun ei vielä ole mitään ja jaksaa pommittaa näitä teatterinjohtajia, jotka ei koskaan vastaa puheli-meen. Se vaatii sinnikkyyttä ja siihen menee helpostikin puoli vuotta aikaa [...] Ja sit kuitenkin todennäköisesti on sillai, että jos haluaa kolmen paikan kanssa yhteistyötä, niin pitää soittaa viiteentoista. Että se jaksais tehdä tätä tämmöstä hommaa ja sen lisäksi hakea tietysti myös apurahoja tuotannon pohjaksi, jotka aina helpottaa sitä halukkuutta siihen yhteistuotantoon, jos on myös rahaa.”

Yhteistuotannot nähdään kuitenkin työläydestään huolimatta tärkeinä ja kaikkien haastateltavien toiveena on, että toimintatavat ja asenteet muuttuvat tulevaisuudessa yhteistuotantoja kehittävään suuntaan. Yhteistuotantojen avulla lisätään myös alueellista saavutettavuutta ja vahvistetaan pienempienkin toimijoiden identiteettiä.

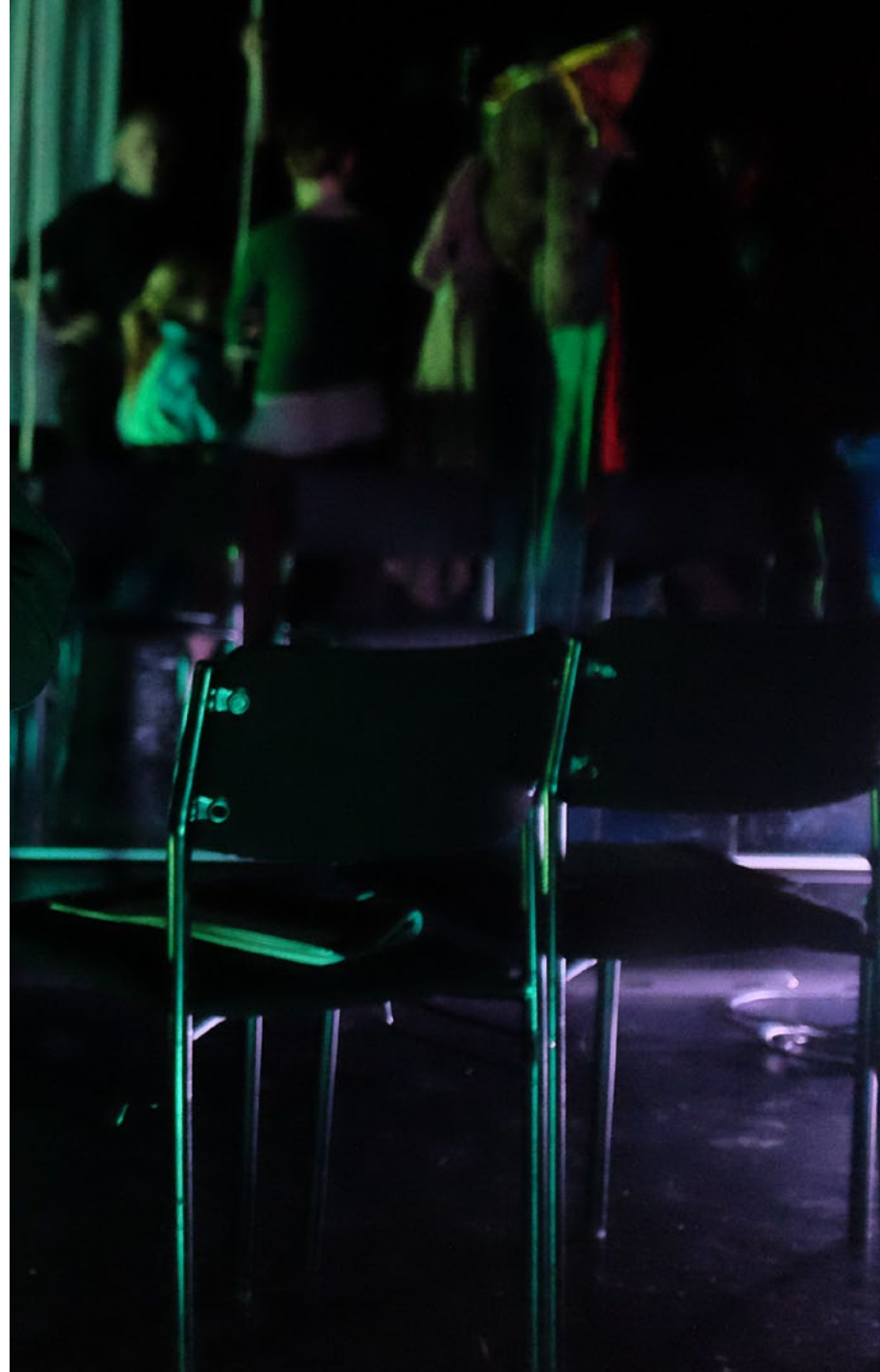
”Ja tää on sitten myös toinen asia ja tää on ihan koko esittävän taiteen [...] että me onnistuttais tekemään esittävän taiteen puolella mahdollisimman paljon yhteistyötä ja luomaan kaikenlaisia omia uusia rakenteita ja tämmöisiä sateenkaarisysteemejä, jotta niinkun alueella pystytään tekemään monimuotoisesti ja keksitään, miten me hyödynnetään toistemme osaamista ja resursseja. [...] kun sitä meiltä ruvetaan odottamaan, niin meidän pitäis alkaa tekemään sitä itse ennen kuin toiset kerkee pakottamaan. [...] tanssinkentällä on tässä asiassa paljon osaamista, [kannattaisi] ehkä hyödyntää sitä osaamista, mitä tältä kentältä löytää. Ja kiva että se varmaan myös nostaa meidän osaamisen arvostusta ihan koko näyttämökentän sisällä. Että tää on sellainen homma, mikä meidän alalla taidetaan aika hyvin”.

”Nyt mä oon alkanut vasta tän kahden vuoden aikana hahmot-taan, et miten jähmeät nää on nää rakenteet ja miten hidasta

se on se muutos ja tavallaan uudistaa sitä. Ja sitten että se vaatis just tota kaikkien yhteistä halua mennä siihen suuntaan ja katsoa eteenpäin eikä niinkään taaksepäin, että miten täällä on aina toimittu. Että uskallettais jotenkin uudistaa sitä oikeesti.”

”Ja sitten mulle tuli vielä mieleen siitä, että kun Helsingistä tavallaan tehdään paljon vierailuja ja Tampereeltakin jonkin verran [...] Mut sit tosi paljon vähemmän tehdään täältä pohjoisesta ja muualta. Niin ehkä senkin takia olis musta kiva, että myös nää pienemmät teatterit täällä, kauempana noista isoista kaupungeista, alkais tekemään sitä ja tavallaan sitä kautta nähtäis erilaisia esityksiä. [...] Sitä toivois sen takiakin enemmän, että tulis just niinku näkyvyyttä myös näille pienen paikan – tää on kuitenkin pieni paikka ja niinku Kajaanikin – niin tulis niillekin näkyvyyttä ja tota. Onhan sekin tärkeetä niiden teattereiden olemassaolon kannalta, et ne huomataan.”

”Mutta se on just näin että sitä, että näitä tehdään vain silloin kun näitä halutaan tehdä [...] tavallaan se eka siivilä, karsinta siinä oli just, että ketkä tähän haluaa lähteä.”

7. YHTEENVETO JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Esiselvityksen taustalla oli tarve selvittää suomalaisen esittävän taiteen toimijoiden kiinnostusta yhteistuotantomallien kehittämiseen. Samalla selvitettiin, minkälaisia yhteistuotantoja on aiemmin tehty ja tekeillä, millaisten toimijoiden kanssa yhteistuotantoja tehdään, mitä etuja ja hyviä puolia ja toisaalta ongelmia ja haasteita yhteistuotantojen tekemiseen liittyy. Lisäksi selvitettiin, minkälaisia toiveita tulevaisuuden yhteistuotantojen suhteen on, ja minkälaisia toimenpiteitä yhteistuotantojen tukemiseksi ja lisäämiseksi tarvittaisiin.

Kotimaisen esittävän taiteen kentän välisiä yhteistuotantoja ei ole aikaisemmin tutkittu lainkaan. Joitakin kansainvälisiä selvityksiä ja oppaita on olemassa, mutta suomalaisen esittävän taiteen kentän erityispiirteet, kuten valtionosuusjärjestelmästä johtuvat kiinteiden teattereiden ja vapaan kentän ryhmien rakenteelliset erot, hankaloittavat oppaiden sovellettavuutta. Niinpä tarve tätä esiselvitystä laajemmalle tutkimukselle sekä erilaisten yhteistuotantomallien pilotoinnille on ilman muuta nähtävissä.

Aineisto

Esiselvityksen aineisto koottiin kyselyn ja haastattelujen avulla. Haastateltavat valittiin avoimella haulla, joka toteutettiin sähköisellä kyselylomakkeella huhtikuussa 2014. Kyselyyn vastasi 35 eri henkilöä, jotka edustivat 34 eri esittävän taiteen toimijaorganisaatiota.

Kyselyyn vastanneet edustivat sekä valtionosuusrahoitteisia eli vos-teattereita ja tanssiteattereita että teatteri- ja orkesterilain ulkopuolisia teattereita ja ryhmiä eli ns. vapaata kenttää. Vapaan kentän

osuus vastanneista oli kuitenkin selvästi suurempi eli 79 %. Eniten yhteistuotantoja tehdään aineiston mukaan oman esittävän taiteen lajin kotimaisten toimijoiden kanssa sekä muuten samankaltaisten toimijoiden kanssa eli vos-teatterit tekevät yhteistuotantoja lähinnä vos-teattereiden kanssa, vapaan kentän toimijat toisten vapaiden ryhmien kanssa. Vapaan kentän toimijat tekevät vos-teattereita enemmän yhteistyötä muiden kuin oman taidelajin edustajien kanssa.

Erityisesti vapaan kentän toimijat kokivat kyselyn perusteella yhteistuotannot tärkeiksi, mutta vastauksissa korostuu, että yhteistuotantojen lähtökohtien tulisi olla taiteellisia eikä pelkästään taloudellisia.

Kyselyyn vastanneiden joukosta valittiin kuusi haastateltavaa, jotka edustivat laajasti esittävän taiteen kentän eri taidelajeja, erilaisia organisaatioita ja rahoitusmalleja sekä maantieteellistä sijaintia. Haastattelut tehtiin toukokuussa 2014.

Haastateltavat olivat Päijät-Hämeessä toimivan vapaan kentän teatterin taiteellinen johtaja, Lapissa toimivan vos-rahoitteisen täyskunnallisen kaupunginteatterin johtaja, Keski-Pohjanmaalla toimivan vos-rahoitteisen kannatusyhdistyksen ylläpitämän kaupunginteatterin taiteellinen johtaja, Varsinais-Suomessa toimivan vapaan kentän nukketeatteritaiteilijoiden verkoston tuotantokoordinaattori, Pohjois-Pohjanmaalla toimivan vos-rahoitteisen tanssiteatterin tuotantokeskuksen ja aluekeskuksen toiminnanjohtaja sekä uusi-maalainen kolmen eri vapaan kentän ryhmän tuotantotehtävissä toimiva freelance-näyttelijä.

Erilaiset yhteistuotannot

Yhteistuotantojen tutkimista hankaloittaa yhteistuotanto-käsitteen monitulkintaisuus. Haastateltavilla oli hyvin monenlaisia yhteistuotantomalleja, jotka eivät välttämättä olleet samanlaisia. Toisen haastateltavan mielestä yhteistuotannoksi luettava rakenne ei toisen haastateltavan vastaavankaltaisessa produktiossa olisikaan hänen mielestään yhteistuotanto. Tästä syystä myöskään yhteistuotantojen tilastointi ei ole luotettavasti mahdollista. Jonkinlaisia linjauksia on haastatteluvastaustenkin perusteella mahdollista tehdä.

Yleisimmin yhteistuotanto tapahtuu kahden tai enintään kolmen toimijan välillä ja kumpuaa vapaan kentän esitystilan tarpeesta. Yhteistuotantokumppaneina ovatkin siis usein tilaton vapaan kentän ryhmä ja omaa tilaa hallinnoiva toimija, joko vos-teatteri tai vapaan kentän teatteri. Tilavuokrauksen sijasta produktio tehdään yhteistuotantona, jolloin mukana on usein myös tekniikkaa sekä tuotannollisen, teknisen tai hallinnollisen henkilökunnan työtä. Yhteistuotantokumppanit tuovat mukanaan omaa rahoitusta ja menot ja tulot jaetaan sovituksessa suhteessa.

Usein yhteistuotantoon saattaa liittyä myös kevyempiä kumppanuuksia, kuten esimerkiksi etukäteen tehtävä esitysmyynti, jolloin yhteistuotantokumppani sitoutuu jo ennen ensi-iltaa ostamaan tietyn määrän esityksiä, mutta ei osallistu produktion tuotantoon muulla tavoin. Omaa tilaa hallinnoivissa teattereissa rikastetaan tällä tavoin omaa ohjelmistoa sekä esimerkiksi tarjotaan ryhmälle mahdollisuus tehdä produktio tilaan, johon sitä ei ole taloudellisesti kannattavaa tehdä itse.

Yhteistuotannoissa tehdään myös tietynlaista alihankintaa, jolloin osa työryhmästä saa palkkansa toisen toimijan kautta. Sekä vos-teatterit että vapaan kentän toimijat tekevät saman kokoluokan toimijoiden kanssa vaihtovierailuja. Yhteistuotannon, esitysvierailun ja tilavuokrauksen määritelmät vaihtelevat haastateltavasta riippuen.

Tanssin kentällä yhteistuotantoja tehdään teatteria useammin ja usein mukana on useita kumppaneita. Tuotantobudjetti tulee useammasta lähteestä, jotta mahdollistettaisiin työryhmän palkanmaksu. Yhteistuotantoja tehdään myös muiden kuin esittävän

taiteen ammattilaisten tai ryhmien kanssa. Oppilaitosyhteisyö on yleistä, samoin muiden paikallisten kulttuuritapahtumien kanssa tehdään varsinkin tiloihin liittyviä yhteistuotantoja. Varsinaisia yhteistuotantoproduktioita festivaalien kanssa tehdään kuitenkin varsin vähän, mikä johtunee festivaalien vaatimattomista tuotantuista, vaikka festivaalin tuoma näkyvyys olisikin toivottua.

Hyödyt ja edut

Tila-asiat korostuivat yhteistuotantojen yleisimpänä syynä ja motivaattorina, niin tilattomien kuin omaa tilaa hallinnoivien toimijoiden haastatteluissa. Tilattomalle ryhmälle se, ettei oman tilan ylläpidosta ja hallinnoinnista tule kiinteitä kustannuksia, mahdollistaa kevyen tuotantorakenteen. Erityisesti kiinteän teatterin kanssa tehtävissä yhteistuotannoissa hyötynä nähtiin myös tuottajien työ määrän helpottaminen. Yhteistuotantojen laajemmat taloudelliset resurssit lisäävät myös taiteellisia mahdollisuuksia, kuten laajempaa esitysteknologian käyttöä.

Kiinteissä teattereissa yhteistuotannot nähdään myös keinona vastata kaupungin tuen ehtona olevaan ensi-iltamäärään. Oma henkilökunta ei välttämättä tähän riitä, joten vaihtoehtona on joko vierailijoiden käyttäminen tai yhteistuotanto. Yhteistuotannot vähentävät oman henkilökunnan kuormitusta ja ehkäisevät siten uupumusta. Yhteistuotantojen myötä tapahtuva henkilöstövaihto virkistää myös omaa työyhteisöä.

Tärkeä syy yhteistuotantojen tekemiselle on uusien yleisöjen saavuttaminen. Vapaan marginaalisempi ohjelmisto saa kiinteän teatterin lavalla uusia katsojia, ja sitä myötä myös lipputulaja ja tilas-toitavia katsojamääriä. Lisäksi yhteistuotannot nähdään alueellisen identiteetin vahvistajina ja taiteen saavutettavuuden lisääjinä.

Kuitenkin, vaikka yhteistuotantoihin usein lähdetäänkin taloudellisista syistä, niiden suurimpina etuina nähdään taiteelliset arvot. Uusien kollegojen kanssa työskentely lisää osaamista ja vahvistaa ammatillista identiteettiä. Myös oppilaitosyhteistyön mukanaan tuomaa vuorovaikutusta ammattilaisten ja opiskelijoiden välillä pidetään tärkeänä.

Haasteet ja ongelmakohdat

Ensimmäiset haasteet yhteistuotannoissa syntyvät hankkeiden käynnistämisessä. Vaaditaan runsaasti työtä, että sopivat yhteistuotantokumppanit saadaan mukaan. Monen haastateltavan kokemus on, että yhteistuotannot ovat hankalia erityisesti aikataulujen kannalta. Kiinteiden teattereiden ohjelmistokalentereissa ei ole riittävästi tilaa yhteistuotannoille ja eri toimijoiden erimittaiset suunnittelujänteet aiheuttavat ongelmia. Myös vapaan kentän keskinäisissä yhteistuotannoissa freelancereiden aikataulujen yhteensovittaminen on usein varsin hankalaa.

Haasteita yhteistuotannoille aiheuttavat erilaiset ennakokuluut ja asenteet. Kiinteissä teattereissa ollaan arkoja lähtemään mukaan marginaalisempaa taidetta edustaviin yhteistuotantoihin ja niitä pidetään taloudellisesti riskialttiina. Yhteistuotantoihin suhtaudutaan myös eri tavalla kuin ”omiin” tuotantoihin, erityisesti suuremmissa teatterissa, joissa vain osa henkilökunnasta on suoraan tekemisissä yhteistuotannon kanssa. Kysymys saattaa olla myös sisäisen viestinnän ongelmasta. Enemmän omaksi koetaan yhteistuotannot, joissa koko suunnittelutyö on tehty yhdessä.

Vapaan kentän ja kiinteiden laitosten erilaiset työkuultuurit ja yhteisen kielen puuttuminen aiheuttavat hankausta. Myös viime vuosien runsas teatterinjohtajien vaihtuminen hankaloittaa pidemmän tähtäimen suunnittelua, samoin kuin vapaan kentän ryhmien tuotannollisen ja hallinnollisen rakenteen keveys tai sen kokonaan puuttuminen. Liikkuvuuskulut, joihin ei ole mahdollista saada tukea, nousevat varsinkin pienillä toimijoilla liian suuriksi, että yhteistuotannoista tulisi voittoa. Yhteistuotannoista tiedottaminen sekä sisäisesti että ulospäin tulisi olla tarkasti sovittua, jotta epäselvyyksiltä vältytään.

Kaikki haastateltavat korostivat, että yhteistuotantoja ei tulisi lähteä koskaan tekemään pelkästään taloudellisista syistä tai siksi, että yhteistuotanto näyttäisi ulospäin hyvältä, vaan lähtökohtien tulisi aina olla taiteellisia. Kompromissit taiteellisissa kysymyksissä tuottavat esityksiä, jotka eivät kosketa katsojia.

Tulevaisuuden toiveet ja kehittämisehdotukset

Kaikki haastateltavat näkevät yhteistuotantojen lisääntymisen tulevaisuudessa todennäköisenä ja niistä toivottaisiin pysyvämpiä ja jatkuvampia malleja. Yhteistuottaminen on yleistä pienehköissä tuotannoissa, mutta myös suuret, useita toimijoita yhdistävät tuotannot kiinnostavat. Yhteistuotantomalleja voitaisiin kokeilla myös esimerkiksi henkilökuntavaihtona.

Kaiken kaikkiaan yhteistuotantoja halutaan tehdä niin lähellä toimivien ja samankokoisten organisaatioiden kuin kauempana toimivien kotimaisten ja ulkomaisten toimijoidenkin kanssa. Erityisesti kiinteiden teattereiden johtajakunnan nuorentuminen ja kokemus molemmilla kentillä toimimisesta on lisännyt avoimuutta yhteistuotantoihin. Haastateltavien toiveena on, että yhteistuotannoista rakentuisi entistä tasa-arvoisempia kumppanuuksia.

Yhteistuotantojen lisäämisen keinoista tärkeänä pidetään koulutusta, jonka olisi hyvä kytkeytyä työssäoppimiseen, sillä henkilökunnan irrottaminen koulutukseen voi olla haasteellista. Kuitenkin myös yhteisiä koulutuspäiviä kaivataan ja toiveissa olisi, että koulutus olisi suunnattu sekä vos-kentälle että vapaille ryhmille.

Erilaisten yhteistuotantomallien kartoittaminen ja dokumentointi koetaan tärkeäksi. Myös ajattelutavan muutos niin, ettei jokaisella toimijalla tarvitsisi olla omaa tilaa tai tuottajaa, vaan näitä voitaisiin ylläpitää yhdessä, suuntaisi toimintamalleja otollisemmaksi yhteistuotannoille. Kaikki haastateltavat kokevat, että vaikka yhteistuotannot ovat varsin työläitä ja vaativat vahvaa yhteistä tahtotila, on niiden kehittäminen tärkeää.

Esiselvityksen tuloksena voidaankin todeta, että tarvetta olisi ainakin seuraavanlaisille toimenpiteille:

- Kotimaisia yhteistuotantomalleja tulisi tutkia, pilotoida ja dokumentoida, jotta erilaisista rakenteista löydettäisiin toimivimmat.
- Tuottajaosaamista ja verkostoitumista yhteistuotantojen suhteen tulisi lisätä vos-teattereiden ja vapaan kentän yhteisillä koulutuksilla ja keskusteluilla.
- Kansainvälisiä yhteistuotantomalleja tulisi pilotoida.
- Yhteistuotantojen taloudellisia edellytyksiä tulisi helpottaa kohdennetulla tuella liikkuvuuskustannuksiin.

Lähteet:

Cools, Guy 2004–2007. *International Co-production & Touring*. IETM 2004–2007.

<http://on-the-move.org/news/article/13862/co-production-and-touring/>

Kekäläinen Katri 2013. *Kolme kulmaa yhteistuotantoihin*, s. 88–101. Teoksessa *"Kiertueella henki kulkee! TEKIJÄ-hankkeen loppujulkaisu*. Tampereen yliopisto, Tutkivan teatterityön keskus 2013.

http://www.uta.fi/cmt/Kolmas_tehtava/julkaisuja/TEKIJA_loppujulkaisu2013_low.pdf

Kekäläinen Katri, Salomaa Maria (toim.) 2013. *"Kiertueella henki kulkee" TEKIJÄ-hankkeen loppujulkaisu*. Tampereen yliopisto, Tutkivan teatterityön keskus 2013.

http://www.uta.fi/cmt/Kolmas_tehtava/julkaisuja/TEKIJA_loppujulkaisu2013_low.pdf

Kulttuuritoimijoiden, luovan talouden ja palvelutuotannon toimintaedellytykset Suomessa alueittain. Opetus- ja kulttuuriministeriön politiikka-analyysjä 2011:1.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2011/liitteet/politiikkaanalyysi_2011_1.pdf?lang=fi

Museoiden, teattereiden ja orkestereiden valtionosuusjärjestelmän kehittäminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:11.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2013/liitteet/TR11.pdf?lang=fi>

Oinaala Anu, Ruokolainen Vilja 2013. *Vapaan kentän jäljillä. Tutkimus teatterin, tanssin, sirkuksen sekä performanssi- ja esitystaiteen vapaasta kentästä*. Cuporen verkkojulkaisuja 20.

http://www.cupore.fi/verkkojulkaisut_20.php

Pekkala Laura 2013. *Kiertue- ja vierailutoiminta esityksiä vastaanottaneiden teattereiden ja festivaalien näkökulmasta*, s. 38–75. Teoksessa *"Kiertueella henki kulkee!" TEKIJÄ-hankkeen loppujulkaisu*. Tampereen yliopisto, Tutkivan teatterityön keskus 2013.

http://www.uta.fi/cmt/Kolmas_tehtava/julkaisuja/TEKIJA_loppujulkaisu2013_low.pdf

Teatteri liikkeessä ja lähellä – suomalaisen teatterin kehittämisohjelma 2013. Teatterikeskus ry:n julkaisu 2013.

<http://www.suomenteatterit.fi/wp-content/uploads/2013/12/Teatterin-kehitt%C3%A4misohjelma-2013-Teatterikeskus.pdf>

Valtioneuvoston selonteko kulttuurin tulevaisuudesta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2011:8.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2011/liitteet/OKM08.pdf?lang=fi>

Vapaan kentän ammattilaisryhmien toimintaedellytysten parantaminen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:14.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2011/liitteet/OKMtr14.pdf?lang=fi>

Volmari Piia 2014, puhelinkeskustelu TINFO – Teatterin tiedotuskeskuksen tilastonlaatijan kanssa 12.6.2014

SUMMARY IN ENGLISH

Behind the pre-project

The background of this preliminary study was in the need to inquire the interest on developing co-production models among the Finnish performing arts organizations. At the same time the aim was to find out what kind of co-productions have been made or are ongoing, who are the co-producing partners and what are the advantages and the challenges in the co-production processes. In addition, the goal was to find out what kinds of wishes there are for the future co-productions, and what kind of support is needed to increase the number of co-productions.

There are no studies on the co-productions in the Finnish performing arts field. Some international studies and guides do exist, but the special features of the Finnish performing arts field, such as the organizational differences between the theatres subsidized by law (the so called "vos-theatres") and the free theatres and groups ("free field"), complicate the applicability of the guides.¹ Therefore there is without question a need for a more extensive study and piloting different co-production models.

---

¹ In this summary I will use the term vos-theatres ("vos" being short for a Finnish word "valtionosuus", subsidy from the government or cities). Many of them are city theatres and most of them have their own venues. The free field on the other hand refers to the theatres and groups that are not subsidized by law but have a more unstable funding. Some of the free fielders also have their own venues but many of them are groups that have no regular space.

The data

The data of the preliminary study was collected through interviews and a questionnaire. The interviewees were selected in an open call, which was carried out with an electronic questionnaire form in April 2014. 35 different people representing 34 different performing arts group or organization answered the questionnaire.

The respondents represented both the vos-theatres and the free field. However the number of respondents from the free field was significantly higher, 79 %. According to the data, most of the co-productions are made between organizationally similar domestic organizations representing the same performing arts, i.e. the vos-theatres co-operate mostly with vos-theatres, and the free field amongst themselves. The free field co-operates more with other performing arts genres as well.

In particular, the free field organizations that answered the survey felt that the co-productions are important, but emphasized that the starting points of co-productions should always be artistic and not just economic.

Six interviewees were selected among the respondents, and they represented different genres of performing arts, a variety of organization and funding models, as well as different geographical location. The interviews were conducted in May 2014.

The interviewees were an artistic director of a free theatre group from Päijät-Häme region, a theatre manager of a city theatre from Lapland, an artistic director of a city theatre in Central Ostrobothnia, a production coordinator of a network of free puppetry artists from Southwest Finland, a managing director of a contemporary dance

production house and regional centre from Northern Ostrobothnia and a freelance actor who also works as a producer of three free groups from Helsinki-Uusimaa region.

Different co-productions

The research on co-productions is complicated by the ambiguity of the concept of co-production. The interviewees had a variety of co-production models that were not necessarily similar. A co-production structure described by one interviewee might not be a co-production for another, even though the production is comparable. This also makes the statistics hard to apply reliably. However some kind of guidelines based on the answers is possible to draw.

Most commonly co-productions happen between two and a maximum of three operators and are based on the need for a performance venue by a free theatre group. Therefore the partners are usually a free group without a space and a theatre with their own venue – either a vos-theatre or a free theatre. Instead of simply leasing the venue, the production is made as a co-production, which often includes some equipment and the work of the producer or technical and administrative staff. The co-production partners allocate some self-funding and the expenses and revenues are shared in a ratio previously agreed upon.

Often, the co-production may also include lighter partnerships, such as a prior sale of the performances, in which case the co-production partner commits to buy a certain number of performances before the premiere, but is not involved in the production in other ways. The theatres with their own venues can thus enrich their repertoires or offer another group a possibility to create a production in a venue that is not cost-effective for them.

Sometimes co-productions are also based on kind of sub-contracting, when a part of the ensemble or crew is paid by another organization. Both vos-theatres and the free field exchange productions with same size organizations. The definition of a co-production, a guest performance or renting a venue varies depending on the interviewee.

The co-productions are more frequent in the dance field than in theatre and they usually have multiple partners. The production budget includes several funding sources, thus enabling the wages of the working group. Co-productions are also made with partners that are not performing arts professionals or groups. Co-operation with educational institutions is common; also venue-based co-productions are made with other local cultural events. Actual co-productions with festivals are quite sparse which is probably due to the modest production subsidies that festivals can provide, even though the visibility brought by the festival would be desirable.

Benefits and advantages

The matter of venues was emphasized as the most common cause and motivator for co-productions, both in the interviews of the organizations with or without their own space. For a group without their own venue, the lack of fixed expenses caused by the maintenance and administration of the venue enables a light production structure. In the co-productions with vos-theatres the benefit lied also in relieving the workload of the producers. The bigger financial resources of co-productions also increase artistic possibilities, such as a more extensive use of performance technology.

In vos-theatres co-productions are also seen as a way to respond to the amount of premieres required by the municipal subsidies. The own ensemble and crew might not necessarily be able to fill these requirements, so the possibilities are either the use of guest artists or a co-production. Co-productions reduce the workload of the staff, and thus prevent fatigue. The exchange of personnel also refreshes the work community.

An important reason for co-productions is to reach new audiences. The more marginal repertory of a free group finds new audiences on the stage of a vos-theatre, and reaches thus bigger ticket revenues and audience statistics. In addition, the co-productions are seen as a way to enhance the regional identity and the accessibility of art.

However, even if the reasons for co-productions often are economic, their biggest advantages are seen in the artistic values. Working with new colleagues increases skills and strengthens the professional identity. Also, the interaction between students and professionals within cooperation with educational institutions is considered important.

Challenges and problems

The first challenges in co-productions arise at the launching of the projects. It requires a lot of work to find suitable co-partners to commit to the project. Many of the interviewees share the experience that co-productions are particularly difficult in terms of scheduling. The programmes of vos-theatres haven't got enough time slots for co-productions and the different spans of planning for different organizations cause problems. Also in the co-productions amongst the free field the coordinating of the freelancers' timetables is often quite difficult.

Also various prejudices and attitudes cause challenges for the co-productions. The vos-theatres are cautious in getting involved in co-productions representing more marginal art forms that are considered financially risky. The attitudes towards co-productions are different than towards "own" productions, especially in the larger theatres, where only a part of the staff is directly involved in co-production. This might also be a problem of the internal communication. The co-productions that are entirely co-created are thought to be more own.

The different work cultures and the lack of a common language between the vos-theatres and the free field cause friction. Also in recent years the theatre managers have been changing a lot, which complicates long-term planning with the light or non-existing production and administrative structure of free field theatres. The mobility costs, which are not possible to get support for, rise too high – especially for small organizations – for the productions to actually have profit from the co-production. The communication procedures both internally and externally should be carefully agreed upon, in order to avoid any confusion.

All the interviewees stressed that co-productions should never be made only for economic reasons or because of the co-production might be good for PR. Instead the starting points should always be artistic. Compromises in the artistic issues lead to performances that do not touch the audiences.

Future hopes and development proposals

All of the interviewees see an increase in co-productions in the future, and they hope that co-productions become more permanent and continuous model. Co-producing is common in smaller-scale productions, but also large-scale productions with several partners are found interesting. Co-production models could also be tested, for example, by exchange of personnel.

All in all preferred co-production partners are both closer, about same-size organizations as well as domestic and international actors located farther. The managers of the vos-theatres have become younger and they also have experience in working on both fields, which has lowered the bar towards the co-productions. The interviewees hope that co-productions would be based on more equal partnerships.

As the means of increasing co-productions, education is considered the most important, and it should be connected to the work, because it can be challenging for the staff to find time for courses. However, joint training sessions are also asked for, and the interviewees hope that the training would be aimed at both the vos-theatres and the free groups.

Benchmarking and documentation of various models of co-productions are considered important. Also, a change in mindset so that each organization doesn't have to have their own venue or producer, but these could be maintained together, would steer the operational models towards co-productions. All of the interviewees feel that even though co-productions are quite laborious and require a strong common intent, it is important to develop them.

As a result of the preliminary study, it can thus be noted that there is a need for at least the following measures:

- Domestic co-production models should be studied, piloted and documented, so that the most practical ones could be found within the various structures.
- Producing skills and networking amongst the co-productions should be increased by training sessions and discussions aimed at both the vos-theatres and the free field.
- International co-production models should be piloted.
- The economic conditions of the co-productions should be facilitated by establishing a subsidy for the mobility costs.

